

Aktualu ir naudinga

2–3 p. „Problemų medis“ – kūrybiškiems sprendimams mokykloje

Patirtis

4–5 p. Sėkmingos pamokos: Šiaulių Salduvės progimnazijos mokytojų patirtis

Ugdymosi veiklos per biologijos pamokas

Matematika kitaip

Žaidimo elementai per anglų kalbos pamokas

5 p. Užsienio kalbos ir dalyko integruotų pamokų planavimas. Kodėl UKDIM?

Būdai ir priemonės

6 p. OPA ir PA drauge su priešmokyklinukais pradeda pažinimo kelionę!

7 p. Kodėl parengtos pradinių klasių mokiniams skirtos „Kūrybinio rašymo dirbtuvės“?

Iššūkiai

8 p. „Tyrejo užrašai“ V klasei

Serija „Atrask“

9 p. Serija „Atrask“ – pažinimas per aktyvų tyrinėjimą ir problemų sprendimą

Kviečiame aktyviai mokytis ir mokyti

Žvilgsnis į naują istorijos mokymosi kompleksą

Verta žinoti

10 p. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų priežastys bei pasekmės, jų prevencija ir šiuolaikiški šalinimo būdai

Kavos pamokėlė

11 p. Knygos terapija

Naršyklė

12 p. Startuoja atnaujinta skaitmeninė mokymosi aplinka „e.Šviesa“

Pasiruošk! Dėmesio! Startas!

Ar ne tokios mintys sukasi Jūsų galvoje nublūgus vasaros karščiams? Mokyklos bendruomenei įprastas metų ratas apsisuko ir vėl artėjame prie naujų mokslo metų starto linijos. Ką daryti, kad jaustumės pasirengę ir pakankamai atsparūs įvairioms reformoms? Akivaizdu, dviračio iš naujo išrasti nereikia. Prisiminus liaudies išmintį *Devynis kartus pamatuok, dešimtą – pjauk* verta pasinaudoti žinomu moralu: prieš pradėdamas veikti pagalvok, ko iš tiesų sieki.

Tikėdamiesi būti ištikimais Jūsų pagalbininkais mes stengiamės pateikti įvairių, praktiškai patikrintų būdų ir patarimų, kaip pasiekti geriausių rezultatų. Vienas lauke ne karys, todėl pirmiausia reikėtų identifikuoti ir pasiruošti spręsti bendruomenės problemas. Paskaitykite! „Problemų medis“ padės išvengti dažniausiai daromų tikslų formulavimo, veiklų planavimo ir vykdymo klaidų. Visuomet paranku pasidomėti kitų patyrimu, todėl pristatome ne tik biologijos, matematikos, užsienio kalbų mokytojų patirtį, bet ir logopedės patarimus, kaip spręsti mokinių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų problemas, nes tai ilgas, nuoseklus, kryptingas logopedo, mokinio, tėvų ir pedagogų darbas.

Suprantama, vien patarimais geri rezultatai nepasiekiami. Todėl pristatome būdus ir priemones sudėtingiausiems tikslams įgyvendinti. Priešmokyklinio ugdymo grupes lankantiems vaikams po pažinimo pasaulį keliauti gali padėti mokymosi priemonių komplekto pagrindiniai veikėjai OPA ir PA. Pradinukams rišliai dėstyti mintis, taikyti išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles padės „Kūrybinio rašymo dirbtuvės“. Kadangi siekiame būti šiuolaikiški, mėgstame iššūkius, siūlome „Tyrejo užrašus“, kurių užduotys ugdys gebėjimus spręsti gamtamokslines problemas jau nuo V klasės. Leidyklos „Šviesa“ inovatyvioji mokymosi priemonių serija „Atrask“ padės ugdyti gilų mokymąsi ir tvaresnį išmokimą. Be to, startuojanti atnaujinta skaitmeninė mokymosi aplinka „e.Šviesa“ mokytojams pagelbės patogiau ir įdomiau organizuoti ugdymo procesą, o mokiniams – aktyviai ir atsakingai mokytis. Svarbu ir tai, kad norint geriau pažinti save ir suvokti, kaip elgtis situacijose, kuriose dažniausiai suklystama, verta ne tik daug skaityti, bet ir išbandyti knygų terapiją.

Norisi tikėtis, kad mūsų pastangos bus naudingos Jums ruošiantis naujam startui.

*Linkėdama sėkmingų naujų mokslo metų
„Šoktono“ kūrybinę grupę*

Paklausk! Žinai, koks tu esi?

Daug opesnis už vandens leliją,
Nes tau skauda nuo netikro žvilgsnio,
Nes tau skauda nuo netikro žodžio.
Nes tave sušildo žvilgsnis,
Nes tave sušildo žodis...

Paklausk, žinai, koks tu esi?

Daug tvirtesnis už tvirtiausią uolą.
Nes tavęs nei skausmas nesutrupina,
Nei nusivylimas.
Nes tu mirtį atlaikai.
Nes atlaikai – gyvenimą.

Janina Degutytė

*Janina Degutytė. Rinktiniai raštai. T. 1. Vilnius:
Vaga, 1988. P. 105.*

„Problemų medis“ – kūrybiškiems sprendimams mokykloje

„Tikrasis kūrybiškumas dažnai prasideda ten, kur baigiasi kalba.“

Arthur Koestler, romanų ir esė autorius

Kiekvienas žmogus turi didelį kūrybiškumo potencialą – gebėjimą generuoti naujus ir praktiškai pritaikomus problemų sprendimo būdus. Šiuolaikinėje konkurencingoje, informacijos pertekliaus aplinkoje reikalingi greiti ir tikslūs sprendimai su optimaliais ištekliais. Tarp daugybės kūrybiškumo apibrėžimų yra vienas labai paprastas ir praktiškas: „Kūrybiškumas – tai gebėjimas pasiekti tikslą.“

Ugdymo plėtotės centro vykdomame projekte „Pradinio ugdymo tobulinimas“, finansuojamame iš Europos socialinio fondo ir LR valstybės biudžeto lėšų, pasiteisino praktiškas įrankis kasdieniams mokytojų komandos, bendruomenės problemų sprendimams – „Problemų medis“. Tai patogus įrankis problemos vizualizacijai, padedantis išvengti dažniausiai daromų veiklos planavimo, tikslo formulavimo ir veiklos vykdymo klaidų.

Problemų medžio sudarymas

- Pirmas žingsnis – numatyti, kokios įtakos grupės gali būti suinteresuotos problemos sprendimu, ir įtraukti jas į problemos sprendimą. Įtakos grupės – individai arba institucijos, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su sprendžiama problema ir yra suinteresuotos problemos sprendimo sėkme ar nesėkme. Įtakos grupių skaičius priklauso nuo pasirinktos problemos masto, reikalingų išteklių, planuojamų sprendimo terminų. Sprendžiant klasės problemą gali pakakti auklėtojos ir tėvų bendruomenės dalyvavimo, mokyklos problemai spręsti prireiks mokytojų, tėvų bendruomenės, savivaldybės atstovų ir galimų socialinių partnerių bendradarbiavimo. Įtakos grupių dalyvavimas leidžia nustatyti jų problemas, poreikius bei lūkesčius, sujungti bendrus interesus ir išteklius. Visų tiesiogiai su problemos sprendimu susijusių asmenų ir institucijų dalyvavimas sustiprina komandinį darbą ir sutvirtina partnerystę.
- Antras žingsnis – identifikuoti problemą. Diskutuojant atvirai svarstyti problemas, aktualias visiems įtakos grupių atstovams ir identifikuoti pagrindinę, prioritetinę visoms įtakos grupėms svarbią problemą. Svarbu pabrėžti, kad mes esame įpratę gyventi su tam tikru besitęsiančių problemų skaičiumi. Vienos jų atsiradusios seniai, kitos galbūt tik vakar, su vienomis susigyvename lengvai, su kitomis – laukiame, kol išsprends savaime, ir pan. Visoms įtakos grupėms problema turi būti suvokiama kaip nepageidaujama ir norima spręsti situacija, o ne kaip sprendimo nebuvimas.
- Trečias žingsnis – teisingai suformuluoti pasirinktą spręsti problemą. Pirmą, problema turi būti suformuluota proaktyvia forma, t. y. problema visų suinteresuotų šalių turi būti suvokiama, kaip esanti jų įtakos zonoje. Pavyzdžiui, ne „Tėvai neateina į tėvų susirinkimą“, o „Auklėtojai nepavyksta sukviesti tėvų į susirinkimą“; ne „Vaikai per pamoką triukšmauja“, o „Mokytojai nepavyksta vaikų sudominti dėstomu dalyku per pamoką“; ne „Savivaldybė ignoruoja mokyklos poreikius“, o „Mokyklos bendruomenei nepavyksta pagrįsti ir įtikinamai pateikti mokyklos poreikius“. Veiksniai formuluojama problema toli gražu nereiš-

kia, kad už visų problemų sprendimą visada atsakingas mokytojas ar mokytojų komanda. Tai reiškia, kad mokytojas yra numatomų pokyčių iniciatorius.

Antra, problema turi būti formuluojama aktyvia forma, t. y. ne „Mokytojų komandai trūksta bendradarbiavimo“, o „Mes nesu- buriname komandos bendrai projektinei veiklai“; ne „Kalbėjimas viešai man kelia baimę“, o „Aš nepakankamai pasitikiu savimi viešai kalbėdama“.

Trečia – pasirinkta spręsti problema turi būti visoms suinteresuotoms pusėms vienodai suprantama. Pavyzdžiui, identifikavus problemą „Mokytojui nepavyksta sudominti vaikų knygų skaitymu“, kas turima omenyje: ar mokiniai neskaito privalomos literatūros, ar neskaito papildomos literatūros, ar nerekomenduoja vieni kitiems perskaityti vertą skaityti knygą, nesikeičia tarpusavyje perskaitytomis knygomis ir pan.

Pagrindinė sąlyga formuluojant problemą – pasirinkta problema turi būti prioritetinė ir visoms įtakos grupėms svarbi.

- Ketvirtas žingsnis – pradėti kurti priežasties ir pasekmės hierarchiją. Identifikuota spręsti problema nėra izoliuotas reiškinys. Tai greičiau tarpinė grandis tarp priežasčių ir pasekmių. Šiuo etapu labai patogu ant didelio popieriaus lapo centre užrašyti pagrindinę pasirinktą spręsti problemą. Visas problemas, kurios yra tiesiogiai atsiradusios dėl pradinės problemos – pasekmės, kelti į viršutinę lapo dalį. Aukščiausiam taške turi būti pati svarbiausia pasekmė, „išplaukusi“ iš visų problemų ir jas sukėlusių priežasčių. Problemas, kurios yra pradinės problemos priežastys, kelti žemyn. Sujungti problemas „priežasties ir pasekmės“ rodyklėmis, aiškiai parodant pagrindines sąsajas.

Atlikę išsamią problemų analizę turime problemų medį, kuriam pateiktos problemos, susijusios priežasties ir pasekmės ryšiais.

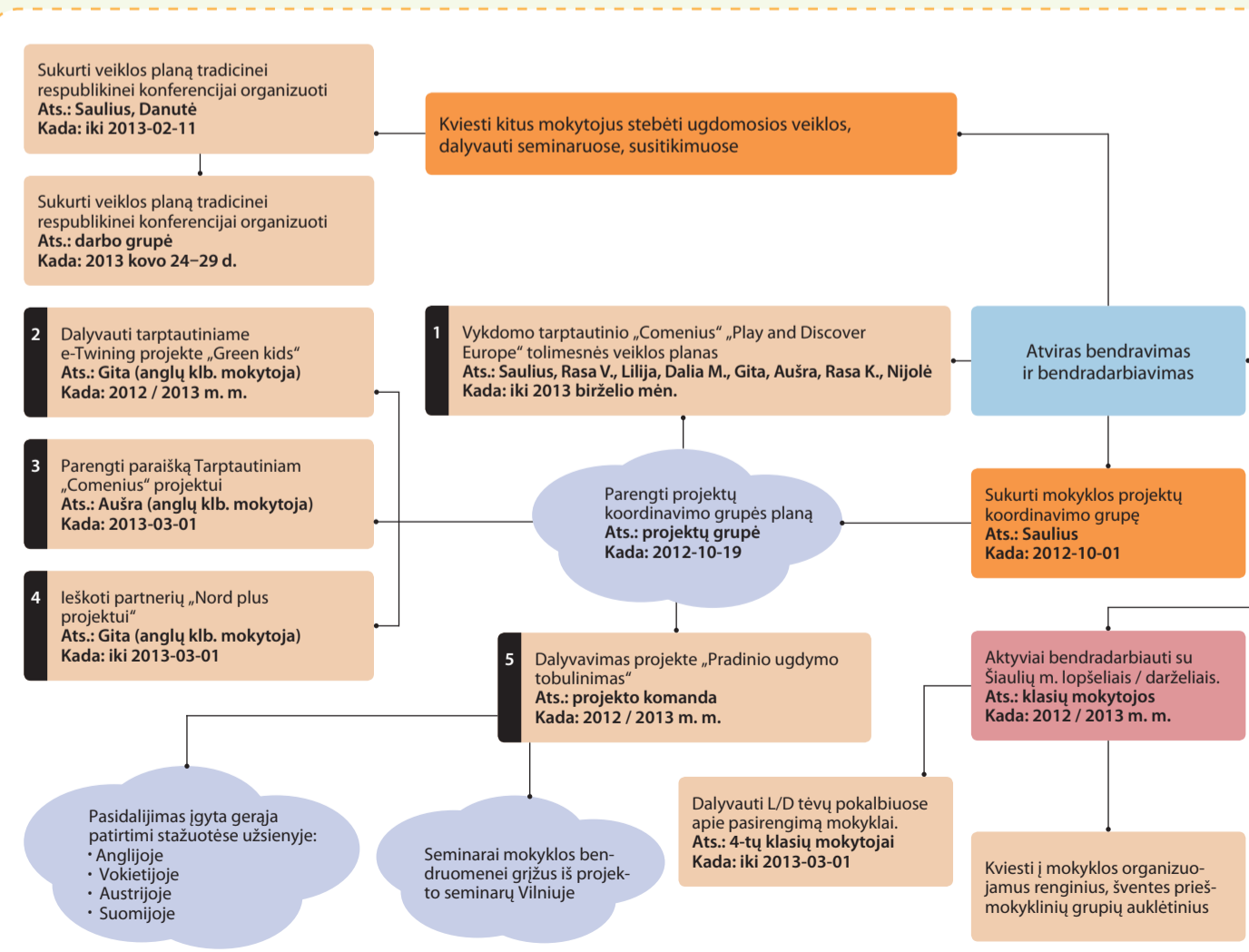
1 pavyzdys

Klaipėdos Simono Dachso progimnazijos pradinė klasių mokytojų komandos darbas.

Sprendimų medžio sudarymas

Logiška, kad kitame etape iškeltos ir identifikuotos problemos turi virsti uždaviniais, t. y. problemų sprendimo būdais.

- Pirmas žingsnis – performuluoti pagrindinę identifikuotą problemą į siekiamą situaciją. Tam tikslui pasiekti reikia įsivaizduoti, kaip atrodys situacija, kai problema bus išspręsta. Pavyzdžiui, jei problema „Mokytojas bijo kalbėti prieš auditoriją“, tai išspręsta situacija gali būti formuluojama taip: „Mokytojas pasitikėdamas savimi kalba per visus viešus pasisakymus.“
  - Antras žingsnis – performuluoti visas neigiamas situacijas iš problemų medžio į teigiamas, pageidaujamas ir realiai pasiekiamas.
  - Trečias žingsnis – peržiūrėti priežasties ir pasekmės sąsajas ir užtikrinti šio eiliškumo pagrįstumą ir užbaigtumą.
  - Ketvirtas žingsnis – peržiūrėti išsikeltus uždavinius ir ištrinti tuos, kurie nėra būtini tikslui pasiekti. Jeigu reikia, įtraukti papildomų uždavinių.
- Suformulavę pagrindinę siekiamą situaciją ir atlikę uždavinių analizę turime uždavinių medį.

- Dažniausiai pasitaikančios klaidos formuluojant uždavinių medį:
1. Užsibrėžiami uždaviniai, kurių pasiekti nėra įmanoma.
  2. Užsibrėžiama per daug uždavinių numatomai problemai spręsti. Tuomet ištekliai (laiko, žmogiškieji, finansiniai) naudojami nepakankamai optimaliai.

Veiklų planas

Kiekvienam uždaviniui reikia sudaryti veiklų planą. Tai būdas, kuris nustato veiklų loginę seką, tarpusavio ryšius ir trukmę. Plane numatoma atsakomybė ir ištekliai (finansiniai, žmogiškieji, techniniai).

- Veiklų plano sudarymo žingsniai:
- Pirmas žingsnis – kiekvienam uždaviniui surašyti pagrindines veiklas. Veiklų formuluotėms turi būti naudojama aktyvi forma (pavyzdžiui, ne „Mokytojo IKT raštingumo įgūdžių tobulinimas“, o „Tobulinti mokytojų naudojimosi IKT raštingumo įgūdžius“; ne „Projektinių veiklų organizavimas“, o „Organizuoti projektines veiklas“).
  - Antras žingsnis – išskaidyti veiklas į smulkesnes (jei tai reikalinga uždaviniams vykdyti).

- Trečias žingsnis – numatyti užduočių vykdymo pradžią, trukmę ir pabaigą. Kada konkrečiai veikla turi būti baigta ir koks konkretus pirmas veiklos vykdymo žingsnis? Kada (metai, mėnuo, diena) pirmas žingsnis bus žengtas?

2 pavyzdys

Šiaulių Centro pradinės mokyklos mokytojų darbas.

Dažniausios priežastys, kodėl kartais nesuveikia ir pats didžiausias ryžtas bei gerai apgalvotos strategijos siekiant tikslo, yra šios:

1. Pasirinkta spręsti problema nėra aktuali visoms suinteresuotoms įtakos grupėms (tėvams, mokytojų bendruomenei, vaikams). Trūksta komandinės sinergijos tikslui pasiekti.
2. Nesilaikoma priežasties pasekmės ryšio (pavyzdžiui, vaikai nenori skaityti todėl, kad suaugusieji nesugeba jų sudominti, ar

vaikai nenori skaityti, ir todėl suaugusieji jų nesugeba sudominti). Kas yra priežastis, o kas pasekmė?

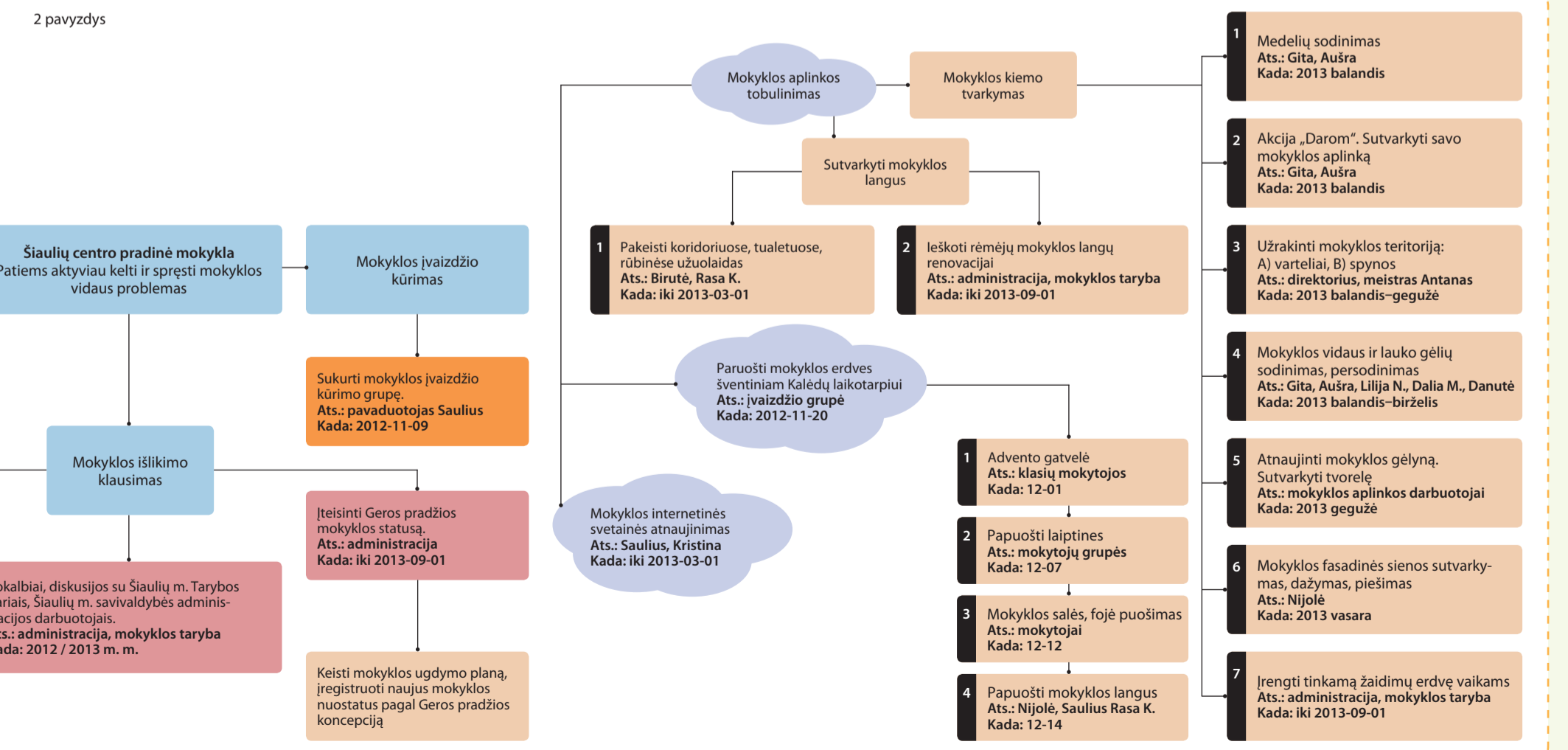
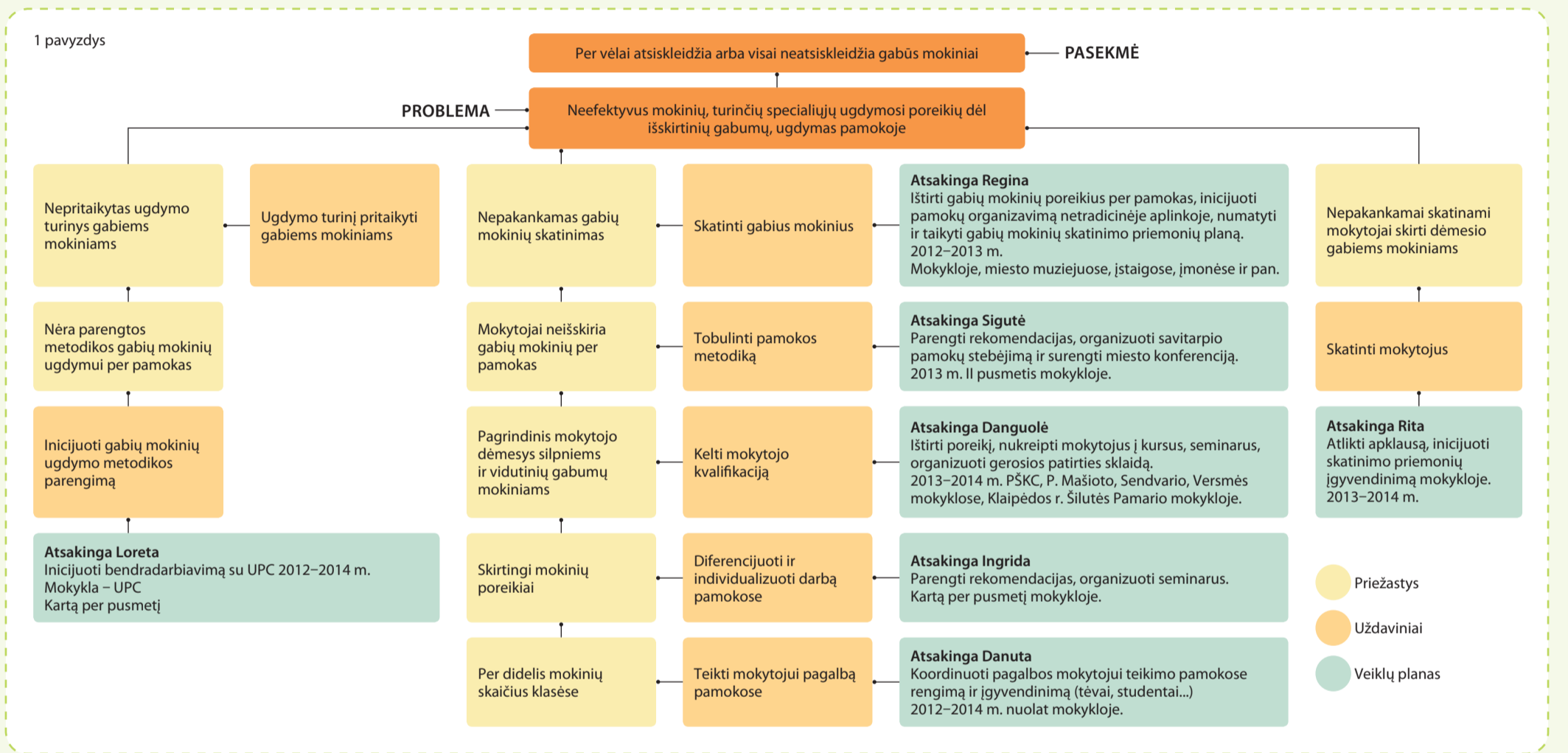
3. Nesilaikoma sprendimų ir veiklų nuoseklumo. Veiklos vyksta, įtrauktos suinteresuotos sėkme grupės, investuojama daug laiko ir kitų išteklių, tačiau dėl sprendimų ir veiksmų kryptingumo trūkumo rezultato tenka laukti daug ilgiau.

4. Veiklų plane nėra numatytas pirmas žingsnis – konkretus veiksmas, atsakingi asmenys ir numatoma data.

„Viskas, kas yra sukurta šiandien, buvo sukurta darymo būdu“, – teigė Aristotelis.

Taigi, apgalvotas „Problemų medis“, aiškūs ir realiai įvykdomi uždaviniai bei tiksliai numatytos veiklos su aiškiai įvardyta atsakomybe, atlikimo terminais ir numatytu pirmu žingsniu užduočiai vykdyti – puikus startas tikslui pasiekti. Bėlika pradėti ir daryti, nes viskas padaroma darymo būdu.

*Nomeda Marazienė
„VšĮ Lyderystės ekspertų grupė“ vadovė*

Sėkmingos pamokos: Šiaulių Salduvės progimnazijos mokytojų patirtis

Ugdymosi veiklos per biologijos pamokas

„Gali visą gyvenimą kaltinti pasaulį, bet tavo sėkmė arba nesėkmė priklauso vien nuo tavęs.“

Paulo Coelho

Kruopščiai planuojantys pedagogai tikisi sėkmingų pamokų. Derėtų nepamiršti, kad sėkmę šiuo atveju turi patirti mokinys – sėkmingai išmokyti. O sėkmė slypi mokėjime mokytis. Ženklią pagalbą šioje srityje teikia Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (V–VIII klasių) mokinių esminių kompetencijų ugdymo projektas, kuriame mūsų mokykla taip pat dalyvauja.

Planuojant mokymosi strategijas dera atkreipti dėmesį į individualių mokinių mokymosi stilių. Norint padėti mokiniams jį nustatyti, naudojamos minėto projekto mokymosi stiliaus nustatymo įrankiais (<http://mokomes5-8.ugdome.lt/index.php/mokymosi-stilius>). Nustačius tris skirtingus mokymosi stilius (regimajį, girdimajį ir kinestetinį) ne tik numatomos mokymo strategijos, bet ir pateikiamos sėkmingiausio mokymosi numanymo rekomendacijos. Regimojo arba vaizdinio mokymosi stiliaus mokiniams pravartu braižyti įvykių ar minčių žemėlapi, paryškinti svarbiausius žodžius tekste. Šių mokinių žinias reikia tikrinti raštu, nes jiems sunkiai sekasi žodžiu atsakinėti į klausimus. Girdimojo mokymosi stiliaus mokiniams, siekiantiems įsiminti faktus, pravartu ieškoti asociacijų tarp žodžių. Produktivus darbas vyksta diskutuojant grupelėmis. Šie mokiniai puikiai atsakinėja žodžiu, tačiau jiems sunkiai sekasi rašyti testą, kai testo atlikimo laikas yra ribojamas. Kinestetinio mokymosi stiliaus mokiniai geriausiai mokosi po truputį, daugiau išmoka dalyvaudami veiklose, mokydami su draugais, žaisdami atmintį lavinančius žaidimus. Jiems sekasi rašyti testus su pasirinkamaisiais atsakymo variantais, nesiseka rašyti rašinius ir ilgai galvoti.

Todėl mūsų mokykloje į mokymosi stilius atsižvelgiama grupuojant mokinius, pavyzdžiui, per biologijos pamokas mokiniai dirba pastoviomis heterogeniškomis grupėmis, planuodami veiklas, rengdami užduotis. Kad būtų įdomiau, mokiniams paaiškinama, jog veiklos skirtos tam tikroms kūno dalims (galvai – strateginiai sprendimai; organams – informacijos paieška; rankoms – modeliavimo užduotys).

Taikant metodą *Padėkliukas* kiekvienas dirba atskirai, pagal savo stilių, paskui kuria bendrą produktą. Sudaromos galimybės tinkamai pasirinkti veiklas ne tik pagal gebėjimus, bet ir pagal mokymosi stilius.

Siekiant organizuoti įvairiems mokymosi stiliams tinkamas ugdymosi veiklas, dažniausiai taikomi šie metodai:

- *Smegenų šturmas*. Sudaromas idėjų bankas, kolektyviai aptariamos idėjos, ieškomas racionaliausias problemos sprendimo būdas, perspektyviausio problemos sprendimo atradimas.
- *Klasteris (žemėlapis)*. Klasteris – panašių objektų grupė. Klasterinės analizės tikslas – suskirstyti objektus taip, kad skirtumai klasterių viduje būtų kuo mažesni, o tarp klasterių – kuo didesni. Rekomenduojama naudoti bent tris skirtingas spalvas (spalvos sužadina kūrybiškumą). Labai tinka apibendrinant skyrių, refleksijos metu.
- *Sinkveinas*. Padeda trumpai pateikti svarbiausią informaciją, didina atsakomybę, ugdo kūrybiškumą. Sinkveino rašymas labiau patinka kūrybiškiems, aktyviems mokiniams. Parašomas informatyvus ketureilis. Pirmą eilutę – daiktavardis; antrą eilutę – du būdvardžiai; trečią eilutę – trys veiksmavardžiai; ketvirtą eilutę – vaizdi frazė, nukreipianti naujo žodžio – sinonimo – link. Naujas žodis – reziumė – skatina naujas interpretacijas.
- *Esė rašymas*. Trunka ne ilgiau kaip penkias minutes. Padeda išmokyti aiškiai ir trumpai reikšti mintis. Labai naudinga pamokos pabaigoje skirti refleksijai po diskusijos.

- *Sentencijos analizavimas*. Jei pamokoje lieka laisvo laiko, rekomenduotina užrašyti žymaus žmogaus sentenciją. Ją analizuodami mokiniai lavina kritinį mąstymą.

- *Intarpas*. Skaitydamas tekstą ar jo klausydamasis, mokinys pasižymi reikšminius žodžius. Tai padeda sisteminti informaciją.

- *Skaitymas su stotelėmis*. Tekstas skaitomas dalimis. Po kiekvienos reikšmingos dalies daroma pauzė. *Stotelėje* vyksta aptarimas ar probleminio klausimo svarstymas, atliekamos loginio mąstymo reikalaujančios individualios ar grupinės užduotys.

- *Lentelės pildymas*. Senas, tačiau labai geras mokymo metodas, skatinantis atrinkti svarbiausią informaciją ir trumpai ją pateikti.

Atsižvelgiant į pamokos struktūrą, taikant skirtingus metodus kiekvienoje dalyje, ugdomi skirtingi mokinių gebėjimai, sudaroma galimybė visų mokymosi stilių mokiniams patirti sėkmę (1 lent.).

Įvertinus tai, kad skirtingų mokymosi stilių mokiniams geriausiai sekasi skirtingos veiklos: regimojo – lentelių, diagramų pildymas, analizė, mokomieji filmai; girdimojo – kalbėjimas (igarsintos mokomosios programos, viktorinos); kinestetinio – vaidmenų modeliavimas, žaidimai, praktinė veikla, darytina stilius bendrinanti išvada – informacinių technologijų naudojimas tinka įvairių mokymosi stilių mokiniams. Svarbiausia, kad mokykloje vyrautų ne poveikio, o mokymosi, paradigma.

Asta Vaičiūnienė, biologijos mokytoja metodininkė, švietimo kokybės vadybos magistrė

Visą straipsnį skaitykite www.sokvadoveliai.lt

1 lentelė. Mokymosi metodai per pamokas

Pamokos tipas	Sužadinimas	Įsigilinimas	Refleksija
Darbas su informaciniu tekstu	Smegenų šturmas, klasteris, užuomina	Intarpas, teksto žymėjimas	Grįžimas prie klasterio
Darbas su literatūriniu tekstu	Smegenų šturmas	Skaitymas su stotelėmis, teksto žymėjimas, dvigubas dienoraštis	Klasteris
Grupinis darbas	Teisingi – neteisingi samprotavimai, idėjų krepšys	Zigzagas (mozaika)	Tuščia lentelė
Diskusija	Raktiniai žodžiai	Kryžminė diskusija	Esė, mokytojo užrašyta sentencija
Praktikos darbas	Porinis smegenų šturmas	Lentelės pildymas	Projektiniai darbai

Matematika kitaip

„Geras mokytojas išmoko ne tik faktų, bet ir mokytis iš patirties. Žaidimas neleidžia mokiniui išsigąsti jo paties nežinojimo ar nesupratimo.“

Geoff Petty

Pamoka laikoma sėkminga, kai sėkmę patiria abu: tiek mokytojas, tiek mokinys. Mokytojas turi įgyti mokinių pasitikėjimą, mokiniai neturi bijoti klausti, diskutuoti, mokytis iš patirties, nebijoti klysti. Tik kai kiekvienas mokinis pasiekia maksimaliai tai, ką jis gali, tikėtina, kad pamoka buvo sėkminga.

Apklausiami mokiniai geriausia ir naudingiausia įvardijo pamoką, kurioje jie aktyviai veikia. Mokiniams patinka kūrybiškos užduotys, darbas grupėmis, veikla netradicinėse ugdymo erdvėse.

Įvairių mokymosi stilių mokiniams tinkama matematikos pamoka, kurios tema „Geometrinių figūrų mažinimas“, vyko Šiaulių dailės galerijoje. Čia mokiniai jautėsi laisviau, galėjo patys susikurti patogią aplinką.

Planuojant šią pamoką apmąstytas aktyvus mokinių įsitraukimas, mokymasis bendradarbiaujant, todėl buvo sudarytos keturios skirtingų gebėjimų mokinių grupės („kvadratai“, „stačiakampiai“, „skrituliai“ ir „trikampiai“), priminta darbo grupėmis tvarka (išsirinkti darbo vadovą; stengtis vienodai įdėti darbo; dirbti sparčiai; susitarti, kuris darbas pristatys (gebėti turi visi); pasirošti vertinti kitų grupių darbą).

Pristačius pamokos uždavinį („Dirbdami grupėmis pakartosite perimetrų ir plotų formules bei naudodamiesi įvairiomis matavimo ir braižymo priemonėmis apskaičiuosite sumažintų matmenų kvadrato, stačiakampio, skritulio ir stačiojo trikampio perimetrus ir plotus“), kiekviena grupė gavo praktinę (matavimo, braižymo, kirpimo, skaičiavimo) užduotį. Popieriaus lapuose reikėjo nubraižyti duotų matmenų figūras: kvadratus, stačiakampius, skritulius ir stačiuosius trikampius masteliu 1:1, 1:2 ir 1:4, iškirpti jas iš popieriaus lapo ir apskaičiuoti kiekvienos geometrinės figūros perimetrą bei plotą. Kad darbas vyktų efektyviau, buvo pasiūlyta keletas patarimų (operatyviai braižykite, kirpkite bei matuokite, vienas fiksuokite; prisiminę perimetro ir ploto skaičiavimus, teisingai skaičiuokite; įvertinkite kiekvieno atliktą darbą taškais (paskirstykite nuo 1 iki 3 ir parašykite kitoje lentelės pusėje); nuspręskite, kas pristatys (+ 1 taškas į kaupiamąjį vertinimo lentelę).

Grupėi pristatant darbą, kitos trys tikrino, ar nėra skaičiavimo klaidų, o mokytoja rodė skaidres, kaip turėtų atrodyti išsamiai atlikta skaičiavimo užduotis.

Mokyklos suole sėdi jauni žmonės, todėl jiems įdomu tai, kas intriguoja, nustebina, jiems reikia nuotykių. Todėl likusią pamokos dalį mokiniams buvo leista patiems kurti. Mokinių grupėms skaidrėse buvo parodyti Eifelio, Pizos ir Vilniaus televizijos bokštai. Kadangi šioje pamokoje mokytasi mažinti figūras, tai per 10 minučių, turėdami spagečių makaronų, žirkles ir lipnios juostos, mokiniai turėjo pastatyti bokštą ir jo viršūnėje uždėti zefyrą bei apskaičiuoti, kiek kartų jų pastatytas makaronų bokštas yra mažesnis už realų Vilniaus televizijos bokštą.

Baigus darbą, kiekvienai grupei buvo įdomu išmatuoti savo statytą bokštą aukštį ir palyginti su realiu.

Pamokos pabaigoje priminta, kokias užduotis mokiniai atliko per pamoką, ir pasiūlyta savo veiklą įsivertinti, užbaigiant sakinius: „Pamokoje sužinojau, kad ...“; „Norėčiau daugiau sužinoti ...“; „Šią pamoką sekėsi ...“; „Buvo įdomu ...“.

Kiekvienas grupės narys gavo spalvotų lipnių lapelių ir juos lipdė tam grupės nariui, kurio indėlis į grupės darbą buvo didžiausias.

Mokiniai per šią pamoką netradiciniu būdu susipažino su nauja medžiaga, atlikdami pateiktas užduotis aktyviai įsitraukė į darbą grupėmis – jiems buvo įdomu, galėjo padėti vieni kitiems, o tai teigiamai veikė mokinių santykius, atsirado didesnis tarpusavio pasitikėjimas.

Taigi sėkminga pamoka gimsta parinkus veiksmingus mokymo metodus ir netradicines mokymosi aplinkas.

Ingrida Žurauskė, matematikos mokytoja metodininkė

Žaidimo elementai per anglų kalbos pamokas

„Nuostabu, kiek daug per pamoką gali įveikti mokiniai žaisdami.“

Werner Bleyhl

Turbūt kiekvienas mokytojas turi tris norus: kad mokiniams patiktų jo pamokos ir jie jaustųsi laimingi; kad mokiniai tinkamai elgtųsi pamokoje; kad mokiniai kuo geriau išmokyti dėstomą dalyką. Ką daryti, kad šie norai virstų tikrove? Išvardyti norai atspindi veiksmus, kurie yra labai svarbūs mokymo ir mokymosi sėkmei.

Išmokti užsienio kalbą – sudėtinga užduotis. Anglų kalbos mokytojas susiduria su daugybe kliūčių ir jas tenka įveikti drauge su mokiniais. Pastarieji dažnai jaučiasi nesaugiai, nepasitiki savimi. Mokiniai neretai susiduria su problemomis ir jas apibūdina taip: „Aš noriu tai pasakyti, bet nežinau kaip“; „Aš moku žodį, bet nemoku jo ištarti“; „Nesu įsitikinęs, kad galėsiu tai pasakyti angliškai“.

Ieškant būdų, kaip į aktyvų mokymąsi įtraukti visus mokinius, pasinaudota vieno seminaro metu išgirsta idėja daugelį klases veiklų, užduočių paversti žaidimais. Paprasti žaidimai suteikia gyvybės ir džiaugsmo per pamoką, padeda mokinius motyvuoti,

pasiekti sklandaus kalbos išmokimo, įgyti jų pasitikėjimą. Toliau pateikiami pavyzdžiai, padedantys mokyti visiems dalyvaujant pamokoje.

- **Aukcionas.** Mokiniai per visą pamoką renka balus atlikdami užduotis grupelėmis. Už kiekvieną teisingai atliktą užduotį gauna 200 balų. Už puikų darbą – 200 balų. Iš viso galima surinkti 1000 balų (pinigų). Pamokos pabaigoje kiekviena grupelė gauna lapelį su keliais sakiniais. Visi drauge turi nuspręsti, kurie sakiniai taisyklingi ir pastatyti savo balus (pinigus). Kokią sumą statyti, nusprendžia patys mokiniai. Laimi nusipirkę daugiausia taisyklingų sakinių ir išsaugoję daugiausia balų (pinigų).

- **Kampai.** Kartojimo žaidimas. Kiekvienas mokinytis gauna užduočių lapą su klausimais ir turi išsirinkti atsakymus: A, B, C ar D. Vėliau lentoje iš eilės pateikiami klausimai, o mokiniai turi klasėje judėti į tą kampą, kurį variantą pasirinko (kabineto kampuose priklijuotos raidės A, B, C, D). Kiekvienas gauna maišelį, į kurį renka taškus (kaštonus, saldinius, lipdukus ir pan.). Pamokos pabaigoje mokiniai skaičiuoja surinktus taškus ir vertina, kaip išmoko temą. Rungtyniavimo, varžymosi elementai sukuria energingą, veržlų mokymąsi.

Saugumas, tapatumas, priklausymas grupei, tikslo turėjimas, asmeninės kompetencijos padeda mokiniams geriau vertinti save, o tai tiesiogiai susiję su mokinių elgesiu pamokoje. Kai vaikai mokosi anglų kalbos smagiai, kryptingai, įdomiai ir jaučia, kad daro pažangą, tai ugdo jų savigarbą, tinkamą elgesį ir išmokimą. Svarbiausia visada galvoti apie savo mokinius ir apie tai, ką tu

darai, kodėl darai, ar tai veiksminga, ar patinka mokiniams, ką gali daryti geriau, kad kiekvienas mokinytis mokytųsi taip, kaip jam geriausia. Tada jis norės mokytis ir pamoka bus sėkminga.

Sandra Bartkuvienė, anglų kalbos mokytoja metodininkė

Visą straipsnį skaitykite www.sokvadoveliai.lt

Užsienio kalbos ir dalyko integruotų pamokų planavimas. Kodėl UKDIM?

„UKDIM metodu mokydami ugdyto programoje numatytų dalykų, mokiniai kartu pasitelkia ir tobulina savo kalbos įgūdžius. Sujungiant dalyko ir kalbų mokymą siekiama geriau parengti mokinius gyvenimui Europoje, kurios gyventojai vis daugiau keliauja, ir kiekvienam užtikrinti šią mobilumo galimybę.“ (Jan Figel, Europos Komisijos narys, atsakingas už švietimą, mokymą ir daugiakalbystę, UKDIM Europos mokyklose, Eurydice, 2006).

UKDIM – užsienio kalbos ir dalyko integruotas mokymas (angl. CLIL Content and Language Integrated Learning) 2012–2014 mokslo metais buvo aktyviai taikomas **Vilniaus r. Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimnazijoje**: 7-G2 klasių mokiniai pasitelkę anglų kalbą mokėsi matematikos, chemijos, fizikos, biologijos, geografijos, istorijos, dailės, muzikos, lietuvių kalbos ir net kūno kultūros. Integruoti šiuos dalykus į anglų kalbą padėjo bendra tema – jūra. Tam tikslui buvo naudojama per dvejus metus sukurta mokomoji medžiaga pagal gimnazijos koordinuojamą tarptautinį projektą **Nordplus Junior „SEAL: SEA in our Life“**. Medžiagos sklaida vyko Konstanto Parčevskio gimnazijoje 2014 m. birželio 17 d. seminare, skirtame Vilniaus rajono anglų kalbos mokytojams. Seminarą „Mokymosi motyvacijos kėlimo būdai“ organizavo anglų kalbos mokytoja metodininkė, projekto koordinatore Inesa Rusecka. Ji pasidalijo savo patirtimi, įgyta parengiant daugiau kaip dešimt integruotų pamokų su kitų dalykų mokytojais.

UKDIM pamokos struktūros ypatumai

Įvadinė dalis (pamokos tema, tikslai, uždaviniai, vertinimas) vyksta angliškai, o tik tada – gimtąja kalba, arba angliškos įžangos metu informacija gimtąja kalba gali būti rodoma vaizdo projektoriumi. Turinio gimtąja kalba reikia mokiniams, kurių anglų kalbos gebėjimai yra silpnėsi, kiti mokiniai gali tiesiog pasitikslinti savo suvokimą.

IKT taikymas UKDIM pamokoje. IKT padeda atskleisti naujus mokymosi šaltinius, palengvina ir pajvairina ugdyto (si) procesą. Mokiniai gilina žinias, formuojami jų IKT įgūdžiai.

Medžiagos įvestis (angl. „input“): temos pristatymas ir vizualizavimas rengiami anglų kalba. Naudojamosi mokinių paruoštomis pateiktimis arba plakatais, edukaciniais filmukais (anglų kalba).

Darbas su pamokos medžiaga šiame etape paprastai vyksta anglų kalba, tačiau būtina atsižvelgti į mokinių anglų kalbos lygį.

Pateiktųjų (plakatu) pristatymas: šios užduotys paskirstomos mokiniams kaip namų darbai prieš UKDIM pamoką. Mokinių individualūs pristatymai turi sudaryti visumą mozaikos principu. Silpnėsi mokiniai laikomi padarę pažangą, net jei jie tiesiog suvoks pamokos turinį (pateikiamą anglų kalba) ir padedami komandos narių atliks klausymo ir (ar) skaitymo suvokimo užduotis.

Trumpi edukaciniai filmukai anglų kalba pajvairina dalykų pamokas, vaizdžiai pateikiama pamokos tema sudaro galimybę realiai vartoti anglų kalbą turiniu suprasti ir jam atskleisti. Mokinių įtraukimą užtikrina klausymo užduotis, kurią mokiniai atlieka žiūrėdami edukacinį filmuką. Šiam žingsniui geriausiai tinka uždarojo tipo klausimai ir užduotys, pavyzdžiui, apibraukti „tiesa“ („netiesa“), pažymėti teisingą atsakymą iš pateiktų, užbaigti sakinių arba įrašyti žodį (žodžių junginį) naudojantis duotu sąrašu.

Pamokai parinktus edukacinius filmukus, atsižvelgiant į mokinių anglų kalbos lygį, gali tekti pritaikyti. Galima sustabdyti įrašą, kad mokiniai galėtų išsiaiškinti išgirstos filmo atkarpos esmę, o sudėtingesniems atvejams suprasti gali prirėkti iš anksto išversti medžiagą į gimtąją kalbą.

Praktiškoji pamokos dalis (angl. „output“): medžiagos aktualizavimas, semantizavimas, sistematizavimas ir įtvirtinimas. Šiame etape galimi darbo metodai: komandinis darbas, darbas poromis, prezentacijų parengimas, plakatų piešimas, sąvokų žemėlapių sudarymas (anglų ar gimtąja kalba), edukacinių filmukų aptarimai pagal pateiktą planą, kalbinių užduočių atlikimas, praktinės dalyko užduotys.

Pamokos apibendrinimas: mokinių refleksija apie pamokos medžiagą komandose vyksta angliškai ir (ar) gimtąja kalba, priklausomai nuo jų anglų kalbos gebėjimų. Pamokos pabaigoje pateikiama klausimų mokiniams, pirma jie užduodami anglų kalbos mokytojo, o tada dalykininko – gimtąja kalba. Galima naudotis skaidrėmis.

Vertinimas ir įsivertinimas. Skatinama individuali mokinio pažanga per pamoką, todėl vertinant išmokimą atsižvelgiama į mokinių gebėjimus. Anglų kalbos mokytojas ir dalykininkas įvertina mokinius kaupiamaisiais taškais, kuriuos mokiniai gauna į du krepšelius: anglų kalbos ir dalyko. Papildomi taškai gali būti skiriami už mentorystę (pagalbos teikimą kitiems mokiniams dėl anglų kalbos ir (arba) dalyko), už pristatymo parengimą, gerai atliktus namų darbus, aktyvumą per pamoką ir t. t.

Komandinis darbas turi daug privalumų: padeda organizuoti mokinių darbą pamokoje diferencijuojant užduotis, užtikrina kiekvieno mokinio įsitraukimą į darbą, skatina mokinius bendradarbiauti, mat stipresnieji gali išmokyti daugiau dirbdami su panašaus lygio mokiniais, o silpnėsi gali iš jų pasimokyti ar

paprašyti padėti dėl kalbos arba turinio. Per pamokas skatinama empatija.

UKDIM nauda: racionalus laiko panaudojimas – bendrųjų kompetencijų, anglų kalbos ir kitų dalykų ugdyto galimybė, mokymo siejimas su gyvenimiška patirtimi, mokinių bendravimas ir bendradarbiavimas. UKDIM galima pritaikyti įvairioms amžiaus grupėms ir gebėjimų lygiams. Sklaida ir išliekamoji integruotų pamokų vertė – metodinė medžiaga gali būti naudojama kitoms klasmėms ugdyti.

Nauda mokiniams: UKDIM pajvairina pamokas, leidžia mokiniams pamatyti dalyką kitaip. Skatinama mokinių saviugda, mokiniai išmoka dirbti su įvairiais informacijos šaltiniais (ypač anglų kalba), susipažįsta su terminologija anglų kalba, taip vyksta pasirėngimas tolesnėms studijoms. Kiekvienas mokinytis gali per pamoką turėti sėkmės akimirka, pasireikšti, nes aplinka yra draugiška. Tačiau mokiniai turi pridėti daugiau pastangų ir skirti laiko anglų kalba pateikiamam turiniui išmokyti.

Nauda mokytojams: pagerėja bendradarbiavimas tarp mokytojų, atsiranda galimybė pasimokyti iš kolegų patirties (geros ir blogos) ir „pasimatuoti“ naujų metodų, skatinama mokytojų saviugda, kūrybiškumas. Tačiau integruotos pamokos planavimas ir parengimas reikalauja iš mokytojų daugiau pastangų ir laiko išteklių, gali kilti sunkumų suderinant mokytojų tvarkaraščius.

Inesa Rusecka, projekto koordinatore, Vilniaus r. Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimnazijos anglų kalbos mokytoja metodininkė

Visą straipsnį skaitykite www.sokvadoveliai.lt

Projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai, Internationella Programkontoret (Švedija) ir Lietuvoje administruojamas „Švietimo mainų paramos fondo“.

Straipsnis atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokią jame pateikiamą informaciją panaudojimą.

OPA ir PA drauge su priešmokyklinukais pradeda pažinimo kelionę!

Nuo rugsėjo nemažai priešmokyklinio ugdymo grupės lankančių vaikų po pažinimo pasaulį keliaus drauge su mokymosi priemonių komplekto pagrindiniais veikėjais OPA ir PA.

Komplekto OPA PA autorės, turinčios ilgametę mūsų mažųjų ugdymo patirtį, parašiusios populiariausias mokymo priemones „Pupa“ pradinėms klasėms, ugdomąją medžiagą parengė remdamosi atnaujintos Bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos projektu (2013). Šis komplektas padės ugdyti vaiko gyvenimui ir ugdymui (si) būtinas kompetencijas integraliai visos veiklos metu. Skirstymas į atskiras kompetencijas yra santykinis, nes atliekant kurį nors iš veiklų ugdomi skirtingoms kompetencijoms priskiriami vaikų gebėjimai.

Ugdomoji medžiaga suskirstyta į temas. Jos parengtos pagal gamtos kalendorinį principą. Ypač daug dėmesio skiriama praktinei veiklai, bandymams ir eksperimentams.

Kaip dirbti su priemonių komplektu OPA PA!

Kiekvienai savaitei skiriama:

- 1 plakatas;
- 4 atverstiniai (po 2 puslapius) vaiko knygoje;
- 6–8 lapai užduočių bloknote;
- 4–8 papildomų užduočių lapai;
- temai reikalingi garso įrašai;
- kai kurioms temoms parengtos interaktyviosios užduotys;
- medžiaga grupės kalendoriui;
- išsamus kiekvienos dienos veiklos aprašas (rekomenduojamas, tačiau neprivalomas) pedagogo knygoje.

Grupės plakatas – spalvota tam tikros savaitės temos iliustracija. Savaitė pradeda bendru plakato aptarimu.

Rekomenduojama kiekvieną dieną rėmeliu išskirti vis kitą plakato dalį (potemę). Matydami įrėmintą plakato dalį vaikai labiau susikaups, sutelks dėmesį į konkretų vaizdą. Įrėmintoji plakato dalis pateikiama vaiko knygos atverstinio kairėje. Vaikai pratinami savarankiškai dirbti su knyga: žiūrėdami į rėmeliu pažymėtą plakato dalį ir ją lygindami su konkrečiu puslapiu savo knygoje, jie ieškos, ras ir nurodys pastebėtus panašumus ir skirtumus. Beveik visų atverstinių kairėje galima rasti 1–5 skirtumus. Tačiau yra keletas atvejų, kai vaiko knygoje pateikiama tiksli plakato dalies kopija.

Užduočių bloknoto užduotys skiriamos visiems vaikams. Pedagogas dieni reikalingus užduočių lapus iš bloknoto išplėšia arba leidžia išsiplėšti patiems vaikams. Užduotys atliekamos atskiruose lapuose. Jei visas užduotis vaikas atliko puikiai, į lapą klijuojama žvaigždė – lipdukas (kaip paskatinimas). Tokius lapus vaikai kaupia savo aplankuose portfeliukuose.

Medžiagos diferencijavimas. Kai kuriuose užduočių lapuose yra užduotis, pažymėta vėžlio, stovinčio ant galvos, ženkliuku (dažniausiai lapo apačioje). Ši užduotis skiriama greičiau dirbantiems vaikams, ji sudėtingesnė, reikalaujanti kūrybiškumo, praktinio žinių taikymo ir pan. Vėžlio užduotys neprivalomos.

Pedagogas, siekdamas individualizuoti ugdymą, gali dalijamuosius lapus (yra pedagogo knygoje) ir papildomų užduočių sąsiuvinio (dalijamosios medžiagos) O-O-OPA užduotis kopijuoti.

Klausymo užduotys. Prie komplekto medžiagos rengiamos kompaktinės plokštelės. Jose pateikiama įvairaus amžiaus, tembro, skirtingo kalbėjimo tempo žmonių kalbos pavyzdžių, pasakų, dainelių ir jų fonogramų, muzikos įvairioms judesio užduotims ir pan. Čia rasite ir tekstų, skiriamų penktadienio veikloms.

Kūrybiniai penktadieniai. Pedagogo knygoje išsamūs veiklos aprašai (ir medžiaga) pateikiami keturioms savaitės dienoms. Penktadieniams veiklos aprašo nėra. Ši diena gali būti skiriama pedagogo (ar vaikų) pasiūlytai veiklai. Ji turi būti susijusi su savaitės tema. Galima atlikti kūrybines užduotis, rengti žaidimų ar vaidinimų dienas, eiti į išvykas ir pan.

Ketvirtadienio aprašo pabaigoje pateikiama keletas idėjų penktadienio veiklai. Kiekvienam penktadieniui yra įrašytas garso takelis, prasidedantis susikaupimo užduotimi. Antras įrašas gali būti pasaka (ar jos dalis), vaidinimas, daina, eilėraštis ir t. t. Visi įrašai susieti su savaitės temomis.

Rengiamas grupės kalendorius. Tai plakato dydžio lapas su kišenėlėmis, į kurias dedamos keičiamosios kortelės. Kortelėse nurodomas metų laikas, mėnuo, mėnesio ir savaitės diena. Dvi didesnės kišenėlės skiriamos dienoms ir savaitės informacijai. Medžiaga savaitės informacijai pateikiama pedagogo knygoje, tačiau pedagogas ją gali parengti ir pats.

Priemonių komplektą sudaro

Grupės plakatų rinkiniai
(3 dalys, iš viso 32 plakatai, po vieną kiekvienai mokslo metų savaitei)

Vaiko knyga
(3 dalys)

Užduočių bloknotas
(3 dalys, su lengvai išplėšiamais lapais)

Interaktyviųjų užduočių kompleksas

Garso įrašai
(CD, 3 dalys)

Pedagogo knyga su išsamiais veiklos aprašais, papildoma ir dalijamąja medžiaga (3 dalys)

Papildomų užduočių sąsiuvinis O-O-OPA
(3 dalys)

Vaiko pasiekimų aplankas
(rengiamas)

Grupės kalendorius
(informacija tėvams apie vaikų veiklą grupėje kiekvieną savaitę)

Vaiko knyga, p. 26–27

Vaiko knyga, p. 30–31

Plakatų rinkiniai

Pedagogo knyga. Čia pateikiama:

1. Savaitės plakato pavyzdys su pažymėtomis rėminimo vietomis:
  - savaitės uždaviniai;
  - nurodomos savaitės veikloms reikalingos priemonės;
  - sąvokos, svarbūs žodžiai, įvairūs pasakymai, kuriuos vaikai turi išmokyti tą savaitę.
2. Išsamūs veiklos aprašai (**neprivalomi; siūlomas veiklas galima keisti, pildyti sava medžiaga ir pan., nebūtina atlikti visko, kas siūloma**). Dienos apraše yra:
  - ryto ratas;
  - užduotys individualiam darbui, darbui poromis ir grupėmis;
  - užduotys, skirtos meninei ir sveikatos saugojimo kompetencijoms ugdyti;
  - kūrybiškumo lavinimo užduotys;
  - tyrimai, bandymai, eksperimentai.

3. Papildoma medžiaga:

- įvairūs temai tinkantys tekstai, žaidimai, mįslės, dainelės (natos), vaidinimai ir t. t.;
- dalijamosios medžiagos lapai, skirti veiklai diferencijuoti, individualizuoti, darbui grupėmis ir poromis;
- savaitės informacija grupės kalendoriui.

Į visus Jums kylančius klausimus atsakysime priesmokyklinukai@sviesa.lt

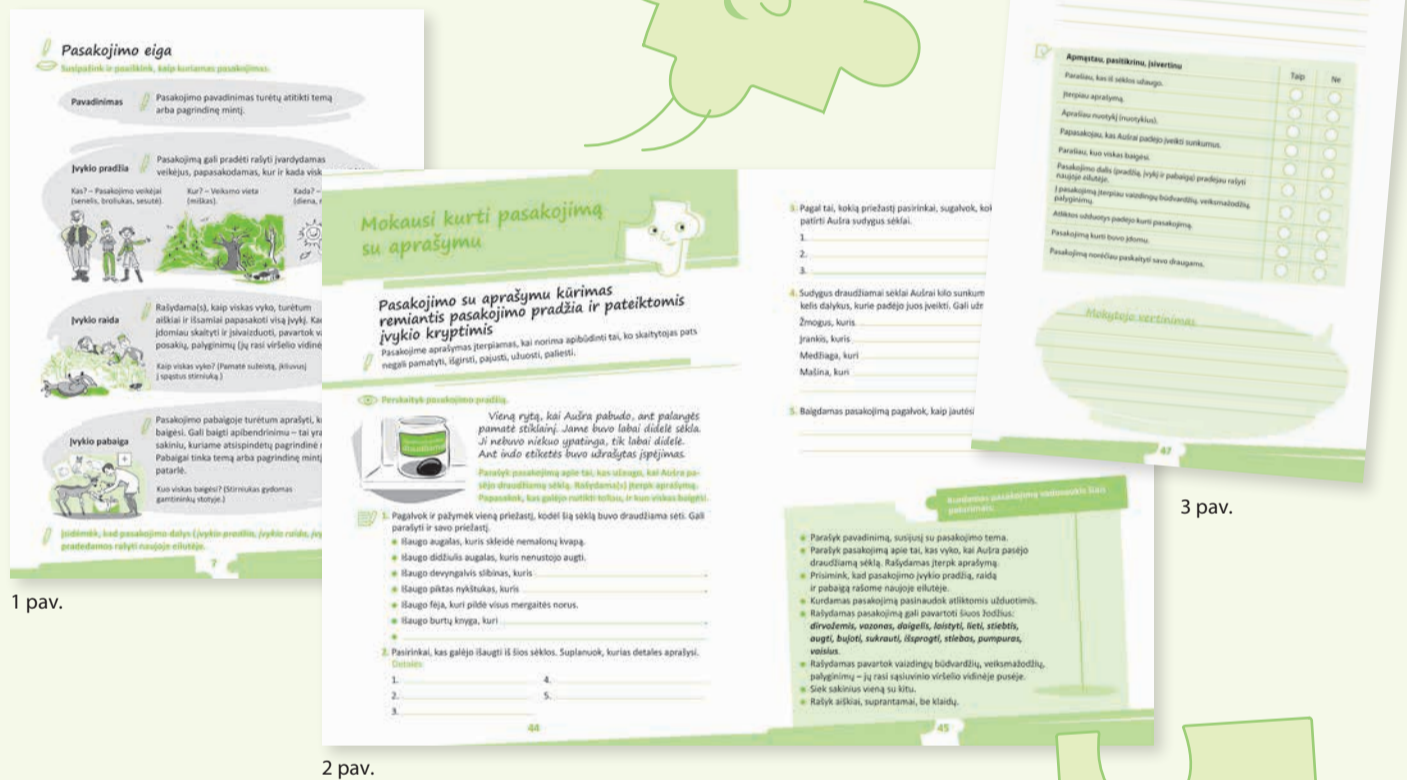
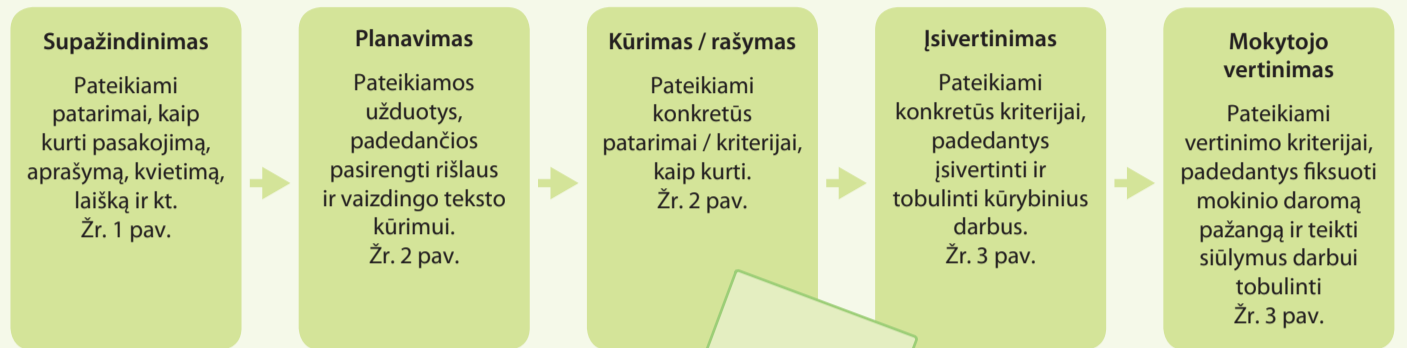
Kodėl parengtos pradinųjų klasių mokiniams skirtos „Kūrybinio rašymo dirbtuvės“?

Kuo vadovautasi rengiant leidinį? Kodėl reikalinga ši priemonė? Pastaruoju metu Lietuvos švietimo bendruomenėse dažnai kalbama, diskutuojama apie mokinių pasiekimus, jų kokybės gerinimą. Apie pradinųjų klasių mokinių kūrybinio rašymo pasiekimus buvo mąstoma ir rengiant metodinę priemonę „Kūrybinio rašymo dirbtuvės“. Ši priemonė atliepia Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ (2010), „Lietuvių kalbos strategijos“ (2010), „Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos“ (2013) tikslus – kurti ir skatinti žmonių kūrybiškumą, saviraišką, būti atviriems dialogui, bendradarbiavimui, naujovėms; ugdyti mokinių gebėjimus reflektuoti ir vertinti kalbos reiškinius; sieti juos su gyvenimu, kelti vertybinius klausimus; stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją; įdiegti duomenų analizę ir įšvertinimą grįstą švietimo kultūrą. Analizuotos ir Europos Sąjungos bei Europos Tarybos įvairios rekomendacijos. Europos Tarybos (2008) Baltojoje knygoje pabrėžiamas *kultūrų dialogas*, kurio pagrindą sudaro laisvė ir galimybė išreikšti save, noras ir gebėjimas įsiklausyti, ką kiti nori pasakyti. Ši nuostata itin svarbi šiuolaikiniame pasaulyje, kai gyvename daugiakultūroje aplinkoje, kai šeimose kalbama keliomis kalbomis. „Kūrybinio rašymo dirbtuvės“ – tai priemonė, skiriama ir lietuvių gimtajai, ir valstybinei kalbai mokytis bei užsienio lietuviams, norintiems išmokyti lietuviškai.

Nors mokinių pasiekimų kokybė yra Lietuvos švietimo politikos prioritetinga sritis, deja, pradinųjų klasių mokinių lietuvių kalbos gebėjimai daugiau nei dešimtmetį tik prastėja. Tai liudija 2011 m. PIRLS tarptautinio mokinių skaitymo pasiekimų tyrimo rezultatai ir išvados, skatinančios kurti šiuolaikinį ugdymą atliepiančią kalbos ugdymo didaktiką, ugdymo turinį artinti prie gyvenimo realybės. Tad plėtojant leidinio „Kūrybinio rašymo dirbtuvės“ idėją vadovaujama tiek ugdymo praktika, tiek šiuolaikine ugdymo teorija. Remiamasi konstruktyvizmo, pabrėžiančio asmens pažinimo ir metapažinimo, ugdymo veiklos refleksijos metu, teorija bei sociokultūrinė teorija (J.-P. Bronckart, E. Bulea, M. Pouliot, 2005), akcentuojančia socialinio gyvenimo ir aktyvios, su vaiko kalbine ir kultūrine aplinka susijusios veiklos svarbą ugdymo procese. Konstruktyvus požiūris mato mokymąsi orientuotą ir besimokančiojo pažinimo procesą, kuris vyksta nuolat pažįstant, konstruojant, perkonstruojant, iš naujo atrandant įvairius ir kalbos, ir kultūros mokymosi pasiekimus. Kartu su pažinimo gebėjimais plėtojama ir kalbinė kompetencija (pagal J.-C. Beacco, 2013). Kiekviena „Kūrybinio rašymo dirbtuvių“ veikla yra persmelkta integralios vaiko kalbos ir pažinimo gebėjimų plėtotės.

Priemonę sudaro du sąsiuviniai. Kiekviename jų yra po penkis skyrius. Kiekviename sąsiuvinyje pateikta po dvyliką idėjų kūrybiniam darbui rašyti. Užduotys skiriamos vaikams mokytis savarankiškai. Jos atitinka šiuolaikinės didaktikos reikalavimus.

Atkreipiame dėmesį, kad kokybiškas kūrybinis darbas neparšomas nei per pusę pamokos, nei per pamoką. Kūrybinei veiklai reikėtų skirti dvi, tris ar net daugiau pamokų, siekiant kuo giliau išsiaiškinti kūrybinio darbo rašymo strategijas, kalbinės raiškos priemones, patarimus ir kūrybinio darbo į(si)vertinimo kriterijus.

Siūlome pirmiausia pradėti kurti tekstus juodraštyje. Paskui, atsižvelgus į klasės draugų ir (ar) į mokytojo pateiktus siūlymus, tobulinti darbą ir tik galutinį variantą rašyti kūrybinių dirbtuvių sąsiuvinyje. Skirti laiko mokinių kūrybiniam darbui aptarti, jiems skelbti.

Manome, kad ši priemonė padės mokytojams planuoti ugdymo kryptis ir veiksmus ugdant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. O viename sąsiuvinyje atlikti mokinio darbai leis matyti jo daromą pažangą, įvardyti spragas, teikti siūlymus joms šalinti.

Tikimės, kad iš lėto, bet kokybiškai dirbdami mokiniai galės pasiekti geresnių rezultatų ir išmoks: kurti tekstą atsižvelgdami į pateiktą užduotį ar įvestį; logiškai ir tiksliai grafiškai atskirti struktūrinę dalis (kryptingą pradžią, pasakojimo vystymą, išvadų formulavimą); aiškiai, sklandžiai, rišliai dėstyti mintis; taikyti išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles.

Vilma Dailidienienė
Vilniaus rajono Rudaminos „Ryto“ gimnazijos pradinųjų klasių mokytoja ekspertė, standartizuotų lietuvių kalbos testų rengimo IV klasės mokiniams darbo grupės narė

Daiva Jakavonytė-Staškuvienė
Lietuvos edukologijos universiteto Edukacinių tyrimų instituto direktorė, Ugdymo pagrindų katedros docentė, pradinųjų klasių mokytoja ekspertė, standartizuotų lietuvių kalbos testų rengimo IV klasės mokiniams darbo grupės narė

Nomeda Kasperavičienė
Jonavos Panerio pradinės mokyklos pradinųjų klasių mokytoja ekspertė, standartizuotų lietuvių kalbos testų rengimo IV klasės mokiniams darbo grupės narė

Pirmasis sąsiuvinis

- Pasakojimo kūrimas nuo pradžios iki pabaigos
- Mokausi kurti pasakojimą pagal paveikslėlių seriją
- Mokausi kurti pasakojimą pagal duotą pradžią
- Mokausi kurti aprašymą
- Mokausi kurti pasakojimą su aprašymu

Antrasis sąsiuvinis

- Mokausi rašyti kvietimą, skelbimą
- Mokausi rašyti laišką
- Mokausi kurti pasakojimą su dialogu
- Mokausi kurti pasakojimą pagal pasirinktą: įvykio pradžią, veikėjo apibūdinimą, veiksmo vietą
- Gilyn į kūrybos pasaulį

Literatūra

1. Beacco, J.-C. *Éthique et politique en didactique des langues. Autour de la notion de responsabilité*. Paris : Les Éditions Didier, 2013.
2. Bronckart, J.-P., Bulea, E., Pouliot, M. *Pourquoi et comment repenser l'enseignement des langues ?* / dans BRONCKART, Jean-Paul, BULEA, Ecaterina, POULIOT, Michèle. *Repenser l'enseignement des langues: comment identifier et exploiter les compétences*. France: Presses Universitaires du Septentrion, 2005. P. 7-40.

3. Conseil de l'Europe. *Livre blanc sur le dialogue interculturel. Vivre ensemble dans l'égale dignité*. Strasbourg : Conseil de l'Europe, 2008. Prieiga internete: http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_fr.pdf [žiūrėta: 2014-06-26]
4. *Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programos vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategija*. Patvirtinta ŠMM ministro įsakymu Nr. V-2455. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija, 2010.
5. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*. (2008). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

6. *Standartizuotas procedūrų aprašas. 1 dalis*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2012. *Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2011 ataskaita*. 4 klasė. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2012.
7. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. Patvirtinta LRS 2013 m. gruodžio 23 d. pranešimas VIR. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=143570&p_k=1 [žiūrėta: 2014-07-14]
8. *Valstybės pažangos strategija Lietuva 2030*. Vilnius: Valstybės pažangos taryba, 2010.

Romas Darafėjus ir Ana Gliebė

„Tyrejo užrašai“ V klasei

Šiandien dėl besikeičiančios visuomenės kinta ir ugdymo turinys, ir ugdymo procesas. Todėl jau nuo pirmųjų vaiko gyvenimo žingsnių turime padėti suvokti aplinkoje vykstančius procesus, informacijos ir technologinių naujovių srautą. Iki šiol mokyklose vyraujantis atskiras disciplinas suskaidytas mokymo turinys neugdo gebėjimų pritaikyti įgytas žinias veikloje ir vertybių, reikalingų žmogui kurti ateities pasaulį.

Mokydami gamtos mokslų pagrindinėje mokykloje mokytojai turi padėti mokiniams įgyti ne tik gamtamokslinio raštingumo pagrindus, bet ir ugdyti kitas bendrąsias kompetencijas.

Todėl per pamokas turėtų būti formuluojamos problemos ir klausimai, skatinantys moksleivius taikyti žinias, įgūdžius ir gebėjimus nagrinėjant įvairias situacijas. Būtent tai ir buvo viena priežasčių, paskatinusių rašyti „Tyrejo užrašus“ V–VI klasių mokinių koncentruoti.

Šis leidinys papildo ir išplečia mokymo(si) kompleksą „Mokslininkų pėdomis“. Čia atkartojamas svarbiausias komplekto principas – galvoti ir dirbti kaip mokslininkui.

Tačiau „Tyrejo užrašai“ žengia dar toliau. Šis leidinys yra pritaikytas visiems mokiniams, nesvarbu, iš kurio vadovėlio jie mokosi. Pirmiausia jis skirtas probleminiam mokymuisi ir tiriamajai veiklai. Atlikdami tiriamuosius darbus mokiniai ne tik kels hipotezes, bet ir galvos apie kelis sprendimo būdus, bus skatinami prisiminti viską, ką žino ir ko mokėsi pradinėse klasėse, kokios patirties turi, ką sužinojo iš įvairių informacijos šaltinių, ir rasti sąsajų su esama problema. Priimtus sprendimus mokiniai turi paaiškinti, nesvarbu, ar jie teisingi, ar klaidingi. Taip nuosekliai išsiaiškinamos problemos priežastys ir pasekmės. Dabartiniame pasaulyje jau nebepakanka tik išmokyti ir sužinoti, kad yra vienaip arba kitaip. Tik klausdamas, kodėl vyksta vienas ar kitas procesas, stengdamasis analizuoti ir suvokti priežastis mokinys taps brandžiai mąstančiu žmogumi ir suvoks pasaulį kaip vientisą ir nedalomą. Gamtos mokslai nebus tik biologijos, chemijos, fizikos „atskirus stalčiukas“, bet taps vienu pasauliu.

Kitas svarbus dalykas – kaip atlikti užduotį ar tyrimą? Kokių priemonių reikės, kokia veiksmų tvarka? Dažnai mokiniai žino, jog turi atlikti tam tikrą užduotį ir gauti rezultatą. Tačiau kodėl reikia kiekvieno žingsnio ir ko juo siekiama, ne kiekvienas supranta. Kad sprendžiamos problemos būtų įvertintos įvairiais požiūriais, naudinga surengti diskusijas. Taip pratinamasi argumentuoti išsakyti savo nuomonę, mokomasi išklausti kitus, greičiau randamas tinkamas sprendimas. O kad galėtumėte tobulėti toliau, būtina stabtelėti ir įvertinti savo veiklą: kas pavyko ar nepavyko ir kodėl, ką reikėtų atlikti kitaip.

Visi šie etapai ir pateikiami „Tyrejo užrašuose“. Mokinys ne tik atlieka užduotis, bet mokosi suprasti, KODĖL jis tai daro. Pagrindiniai užrašų rengimo principai:

- remiasi ne medžiagos įsiminimu, bet analize;
- sezoniskumo principas (užduotys parinktos taip, kad jas atliekant būtų galima naudotis tuo metų laiku turimais ištekliais);

- patys mokiniai turi mąstyti, ieškoti atsakymų į probleminius klausimus, spręsti uždavinius, atlikti užduotis;
- susieta su realia mokinio aplinka, aktualijomis;
- didžiausias dėmesys – taikymo ir problemų sprendimo gebėjimams ugdytis, t. y. kada mokiniai savo gebėjimus gali parodyti ne tik įprastose (standartinėse) situacijose, bet ir naujose, kai aplinkybės jiems yra nepažįstamos;
- puikiai tinka skyriui apibendrinti.

Kaip ir visuose naujos kartos užrašuose, šiuose užrašuose išlaikomas toks pats temos dėstymo principas.

Ar žinote? Siekiant sužadinti mokinių smalsumą ir juos motyvuoti, kiekvienos temos pradžioje pateikiama įdomių faktų. Nagrinėdami faktus mokiniai turės progą praplėsti žinias, apmąstyti savo ir kitų požiūrį.

Padiskutuokime. Perskaičius tekstą mokiniai skatinami diskutuoti. Tai puiki proga išsakyti savo nuomonę ir būti išgirstam kitų. Tai skatina labiau gilintis į svarstomą klausimą ir kritiškai vertinti informaciją.

Atlikime tyrimą. Tyrimai padeda suprasti, kas, kaip ir kodėl vyksta. Čia pateikiamas tyrimui reikalingų priemonių ir medžiagų sąrašas, nurodoma tyrimo eiga. Kai kuriose temose siūloma atlikti apklausas (pavyzdžiui, išsiaiškinti, kuris jutimas, žmonių nuomone, yra svarbiausias). Tyrimai grindžiami šešiais svarbiausiais mokslininko žingsniais:

1. *Keliu klausimą.* Klausimas atskleidžia, ką reikia išsiaiškinti, kokia problema kilo.
2. *Renku duomenis ir informaciją.* Išsiaiškinama, kas žinoma tuo klausimu.
3. *Formuluoju hipotezę.* Remiantis surinkta informacija spėjama, koks galėtų būti atsakymas į iškeltą klausimą.
4. *Atlieku tyrimą.* Tikslas – gauti duomenų, kurie galėtų patvirtinti arba paneigti hipotezę.
5. *Gaunu naujų duomenų.* Duomenys surašomi į lenteles, jei reikia, atliekami skaičiavimai, rezultatai pavaizduojami grafiškai.
6. *Darau išvadas.* Remiantis rezultatais įvertinama, ar patvirtinta hipotezė. Jei ne, svarstoma, kodėl nepatvirtinta, ką reikėtų daryti.

Atlikime užduotis. Mokiniai pasitikrins, kaip suprato temos medžiagą, ar geba įgytas žinias taikyti praktiškai. Dalis užduočių yra susijusios su informacijos paieška.

Spręskime problemas. Pateikiama neįprastų situacijų, kurias išnagrinėti galima tik mąstant. Pavyzdžiui, temoje apie elektros siūlomą išspręsti tokią problemą:

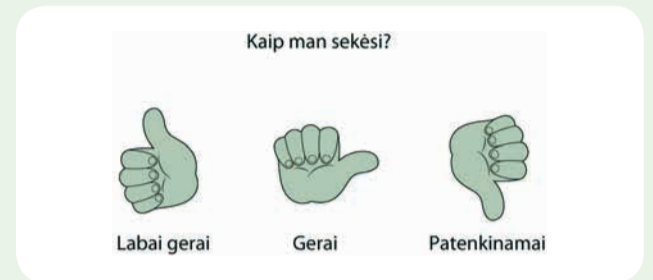
„Dauguma neįsivaizduojame savo gyvenimo be elektros prietaisų: šviestuvo, lygintuvo, šaldytuvo, kompiuterio, televizoriaus,

plaukų džiovintuvo, mikrobangų krosnelės ir kt. Tarkime, praūžė tokia galinga audra, kad ilgam, net kelioms dienoms, dingo elektros. Pagalvokite ir schemoje parašykite, su kokiomis gyvenimo problemomis tada susidurtumėte ir kaip jas spręstumėte.“

Kiekvienos temos pabaigoje yra vieta įsivertinimui. Įsivertinimo formos yra įvairios, nemonotoniškos, skatinančios mokinius savikritiškai vertinti savo pasiekimus ir ieškoti nesėkmių priežasčių. Pavyzdžiui, temoje apie klausą įsivertindami mokiniai atlieka tokias užduotis:

„Įvertinkite, kaip jums sekėsi atlikti užduotis ir tyrimą, apibrėždami reikiamą paveikslėlį.

Kodėl taip įsivertinote?
Kuri veikla labiausiai patiko? Kodėl?
Kas buvo nuobodžiausia? Kodėl?
Ką kitą kartą darytumėte kitaip?“

„Tyrejo užrašai“ aprėpia visas gamtamokslines kompetencijas!

Naudodamiesi „Tyrejo užrašais“ mokiniai aktyviai dalyvaus pamokoje ir mokysis savarankiškai spręsti problemas!

The collage displays several pages from the 'Tyrejo užrašai' workbook. Page 71 is titled '11. Elektra – ir draugas, ir priešas' and includes a section 'Ar žinote?' with a question about electricity in cars and a 'Padiskutuokime' section with a diagram of a car's electrical system. Page 72 is titled 'Spreškime problemas' and contains a flowchart for problem-solving. Page 73 is titled 'Atlikime užduotis' and contains a circuit diagram and a list of tasks. Page 74 is titled 'Atlikime tyrimą' and contains a list of tasks for an experiment. Page 75 is titled 'Darbo etapas' and contains a list of tasks for the experiment.

Serija „Atrask“ – pažinimas per aktyvų tyrinėjimą ir problemų sprendimą

Serijos „Atrask“ mokymosi komplektai pritaikyti mokymuisi tiriant. Toks mokymasis padeda ugdyti mokinių intelektualius gebėjimus, nes:

1. atliekant tyrimus išmokstama planuoti veiklą, veikti moksliskai, nuosekliai, pasirinkti tinkamas priemones;
2. pritaikomos ankstesnės žinios; idėjos susiejamos su patirtimi (kuriami prasmė, konstruktas); susiejami seni ir nauji dalykai;
3. stebint, lyginant, gretinant priešingus dalykus mokomasi skaidyti, analizuoti, spręsti, kas svarbu ir į ką reikia sutelkti dėmesį;
4. klasifikuojant, skirstant, apibendrinant, prognozuojant, darant išvadą formuojamos sąvokos, mokomasi suvokti visumą;

5. remiantis ir naudojantis tuo, kas žinoma, mokomasi suprasti ir spręsti sudėtingesnes problemas bei situacijas;
6. mokomasi įvertinti, kritiškai mąstyti, kitaip suprasti, sukurti;
7. mokomasi mąstyti apie savo veiklas, stebėti, kontroliuoti, kritiškai į(si)vertinti.

Mokymosi komplektą „Atrask“ sudaro užduočių sąsiuvinis, vadovėlis (skaitmeninis ir popierinis), papildomos mokymosi priemonės (skaitmeninės ir popierinės), interaktyvioji mokytojo knyga.

Daugiau informacijos rasite <http://atrask.sviesa.lt/>

Kviečiame aktyviai mokyti ir mokytis

Naujojo geografijos komplekto VI klasei paskirtis – paskatinti mokinius aktyviai mokytis. Jų turimas žinias, gebėjimus ir kitą patirtį nukreipti į platesnio pasaulėvaizdžio suvokimą, gilesnę įvairių šaltinių analizę bei vertinimą, į aktyvią veiklą stebint, tiriant ir dėliojant pasaulio bei artimiausios aplinkos geografinę dėlionę (mozaiką).

Mokymosi komplektą sudaro:

Jaunojo geografo užrašai – pagrindinė mokinio mokymosi priemonė, mokymosi vedlys. Užrašų užduotys struktūruotos, susietos su gebėjimų sritimis (žinios, taikymas ir mąstymas) ir pasiekimų lygmenimis (minimalus, vidutinis ir aukštas), daug dėmesio skiriama taikymo ir problemų sprendimo gebėjimams ugdyti. Užduočių sąsiuvinyje pirmą kartą taikoma tokia praktika, kad mokiniui pateikiami mokymosi uždaviniai arba žingsniai (*Ko sieksime?*) ir aiškus pagal iškeltus uždavinius įsivertinimas (*Įsivertinkite! Turėčiau dar pasimokyti*). Tai lemia sistemingą mokymąsi ir apčiuopiamą rezultatą. Kiekvienas naujas skyrius pradedamas mokymosi strategija, pavyzdžiui, *Kaip skaityti geografinę informaciją? Kaip braižyti minčių žemėlapią?*

„Jaunojo geografo“ užrašų struktūra

Pamokos tema.

Probleminis pamokos klausimas. *Atsakymas į klausimą paaiškės nuosekliai atlikus užduotis.*

Ko sieksime? *Pateikiami pamokos uždaviniai.*

Prisiminkite. *Užduotys, kurias atlikdami mokiniai remsis savo patirtimi, prisimins, ko anksčiau mokėsi ir ką jau žino.*

Užduotys ir klausimai *skatins savarankiškai ir nuosekliai išsiaiškinti geografinius dėsningumus, įvairių reiškinių priežastis ir pasekmes, mokyti atlikti tyrimus klasėje ar natūralioje aplinkoje.*

Kiekviena užduotis atitinka vieną iš trijų pasiekimo lygmenų (patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis) ir gebėjimo sričių (žinios, taikymas, mąstymas).

Žvaigždute (*) žymimi papildomi klausimai ir užduotys paprastai skiriami aukštesniems taikymo ir mąstymo gebėjimams ugdyti.

Atlikę užduotis įsivertinkite. Prie kiekvieno teiginio mokiniai turėtų pažymėti, kaip jiems sekėsi, t. y. nuspalvinti pasirinkta spalva vieną, du ar tris skrituliukus.

Turėčiau dar pasimokyti. Remdamiesi įsivertinimu mokiniai turėtų pasižymėti, ko reikėtų dar pasimokyti ar į ką atkreipti dėmesį, kas sunkiau sekėsi.

Vadovėlis – labai aiškios struktūros, kiekviena tema užima vieną atverstinį, kuriame iškelta pagrindinė pamokos idėja. Temos akcentas – didelė vaizdinga iliustracija. Ši priemonė mokiniui padės įgyti būtinų žinių ir ugdyti geografinį supratimą.

Mokytojo knyga – rekomendacinio pobūdžio metodinis vedlys mokytojui, padedantis planuoti, organizuoti, diferencijuoti ir individualizuoti, vertinti mokymo(si) procesą. Čia pateikiama rekomenduojamų pamokų vedimo scenarijų, darbo metodų, nuorodų į pamokai tinkamus papildomus, dažniausiai skaitmeninius, išteklius, pateikiami kai kurių užduočių komentarai.

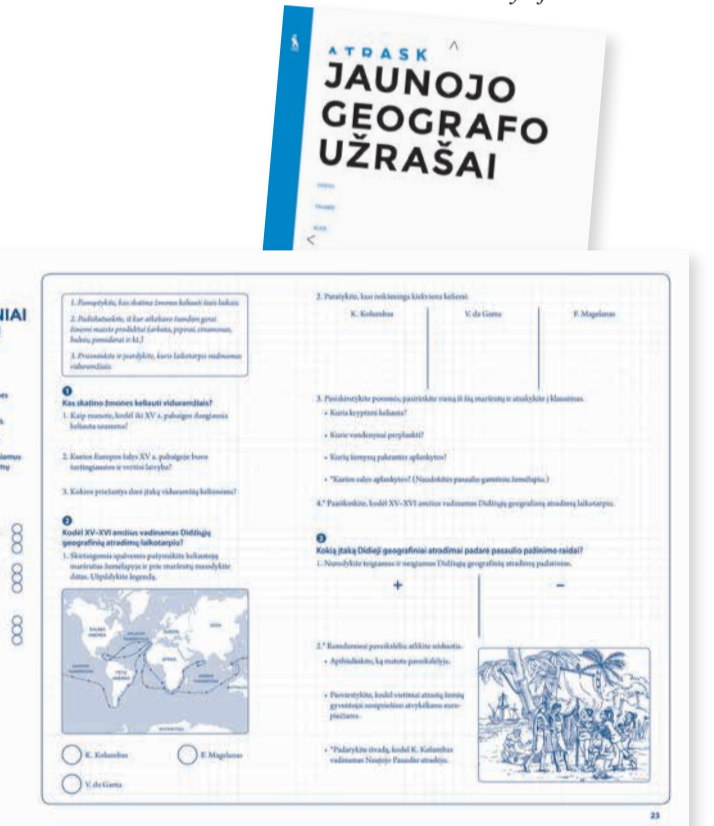
Papildomi ištekliai (skaitmeninės priemonės) – skiriami ir mokiniui, ir mokytojui. Jie papildoma vadovėlio ir užduočių sąsiuvinio medžiaga. Tai vaizdo siužetai, žemėlapiai, animacijos, papildomi tekstai ir kai kurios užduotys ypač gabiems mokiniams.

Dirbant su šiuo komplektu rekomenduosime mokytojams pasitelkti daugiau aktyvių mokymosi metodų ir strategijų, kurios leis tikslingiau sisteminti turimas žinias ir gebėjimus, sutelkti dėmesį į naujai iškeltus klausimus. Tikimės, kad mokymosi strate-

gijos įtrauks mokinius į mokymosi procesą, turtais jų geografinį pažinimą, leis kurti idėjas, bendradarbiauti, diskutuoti, spęsti problemas ir atrasti atsakymus į įvairius klausimus.

Kviečiame išbandyti, stebėti, tyrinėti ir ATRASTI.

Genovaitė Kynė, Ugdymo plėtotos centro projekto ekspertė-metodininkė, Vilniaus S. Daukanto gimnazijos geografijos mokytoja metodininkė

Dr. Nelija Kostinienė

Žvilgsnis į naują istorijos mokymosi komplektą

Serija „Atrask“: istorijos mokymosi komplektas V klasės mokiniams

Daugiau kaip dvejus metus leidyklos „Šviesa“ Ugdymo metodikos grupė ir grupė istorijos mokytojų ieškojo sprendimo – kaip sužadinti penktoko, pradedančio mokytis istorijos, smalsumą ir padėti ugdytis istorijos tyrėjo įgūdžius. Ilgo darbo rezultatas – naujas istorijos mokymosi komplektas, kurio ašis – „Jaunojo istoriko užrašai“, informacijos šaltinis – vadovėlis, pagalbininkas mokytojui – mokytojo knyga.

Didumą vadovėlio istorijos epizodų tekstų ir „Jaunojo istoriko užrašų“ užduočių parengė Kretingos rajono Vydmantų vidurinės mokyklos istorijos mokytojas ekspertas Darius Petreikis ir Vytauto Didžiojo gimnazijos istorijos mokytoja ekspertė Jūratė Litvinaitė. Į darbą įsiliejo Vilniaus Jėzuitų gimnazijos istorijos vyresnysis mokytojas Faustas Meškuotis ir trys jauni pradedantys darbą istorikai – Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto Didaktikos centro lektorius, Vilniaus Petro Vileišio progimnazijos mokytojas Algis Bitautas, Vilniaus Šv. Kristoforo istorijos vyresnioji mokytoja Rūta Ramoškaitė-Stongvielienė ir Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazijos istorijos mokytoja Simona Stankutė. Autoriai konsultavosi su įvairių Lietuvos mokyklų mokytojais ir epizodiniame istorijos kurse pateikiamas temas tyrinėjantais istorikais, kartu su leidyklos Ugdymo metodikos grupė domėjosi mokytojų nuomone, atsižvelgdami į atsiliepimus tobulino pasakojimo tekstus, derino užduočių kiekį, jas diferencijavo. Kai kurie istorijos mokytojai, sužinoję apie „Atrask“ serijos rengimą, patys rašė laiškus į leidyklą,

teikė įvairių patarimų. Pavyzdžiui, Plungės „Ryto“ pagrindinės mokyklos mokytoja metodininkė Jolanta Mieliauskienė su nauja mokymosi priemonių serija „Atrask“ susipažino autorių vestame seminare, vėliau pati domėjosi internetiniame leidyklos „Šviesa“ puslapyje, skaitė „Šoktono“ straipsnius. Istorijos mokytoja ypač sudomino skaitmeninė mokytojo knyga. Jos nuomone, Lietuvoje tokio tipo metodinių priemonių šiam koncentriui ypač trūksta, nėra sukoncentruota vienoje vietoje parengtų apklausų užduočių ir testų. Mokytoja sudomino ir „Jaunojo istoriko užrašai“. Tai ir puiki idėja, ir puiki šios idėjos realizacija. Kai atlikdamas užduotis, žingsnelis po žingsnelio mokinys įgyja galimybę tyrinėti ir savo pastangomis atskleisti temą, tai natūraliai atsiranda ir paskata kelti naujus klausimus ir ieškoti atsakymų. Mokytoja Lietuvoje ypač pasigenda mokymosi priemonių, skirtų specialiuoju ugdymosi poreikių mokiniams. Ji teigia, kad mokymosi komplektas „Atrask“ padės užpildyti šią spragą, kadangi komplekte pateikiama įvairiausių užduočių – nuo lengvų iki skatinančių jas patiems kurti. Siekiant palengvinti užduočių pasirinkimą sudėtingiausios yra pažymėtos. Dvidešimt keturių metų darbo patirtį turinti pedagogė sutiko atsakyti į keletą mums rūpimų klausimų.

Kuo šios serijos istorijos mokymosi komplektas V klasei skiriasi nuo Jūsų naudojamų mokymosi komplektų?

Manau, skiriasi pirmiausia tuo, kad labiau yra nukreiptas tobulinti mokinių kritinio mąstymo gebėjimus, aktyviau skatina

ir įtraukia mokinius mokytis ir įsivertinti, ieškoti atsakymų į iš(si)keltus klausimus. O mokytojui, dirbant su šiomis mokymo priemonėmis, turėtų būti lengviau atsakyti tradicinio mokymo (paskaitos) būdo ir tapti labiau pagalbininku ar padėjėju. Taip pat labai džiugina, kad yra reali pagalba mokytojui – mokytojo knyga.

Kas, Jūsų nuomone, inovatyvu šiame mokymosi komplekte?

Manau tai, kad mokiniui vadovėlyje ir „Jaunojo istoriko užrašuose“ yra iškeliamas problemiškas klausimas ir siūloma įsivertinti pagal pateiktus teiginius. O labiausiai man patiko, kad nemažai dėmesio skiriama įvairiems mokinių gebėjimams plėtoti. Jų reikia mokantis istorijos, o ne vien istorijos žinių. Tai ypač svarbu V klasėje, kai istorijos pradedama mokytis kaip atskiro dalyko.

Ką rekomenduotumėte tobulinti?

Patarčiau akivaizdžiau diferencijuoti užduotis, nes jų pateikiama gana daug ir įvairių. Mokytojas, aišku, atsirinks medžiagą pagal konkrečios klasės lygį, bet išsamesnis žymėjimas, išskiriant pagrindinį, vidutinį ir aukštesnį užduočių tipą, palengvintų mokytojo darbą.

Jūsų nuomone apie idėją istorijos temą tyrinėti pačiam mokiniui – atliekant užduočių sąsiuvinio užduotis, informacijos ieškant vadovėlyje ir kituose informaciniuose šaltiniuose?

Manau, kad idėja puiki. Laukiu šio mokymosi komplekto, praktiškai jį išbandžiusi galėsiu savo nuomonę pateikti išsamiau ir ją argumentuoti. Serijos „Atrask“ mokymosi priemonių kūrėjams noriu palinkėti sėkmės ir kantrybės tęsiant ir plėtojant pradėtus darbus, o Lietuvos mokytojams – susipažinti, įvertinti, naudoti ir išsakyti savo nuomonę.

Rugsėjį Lietuvos mokyklų penktokai jau *atras*, kaip tyrinėti ir išsiaiškinti istorijos problemas, o Ugdymo metodikos grupė ir autoriai lauks istorijos mokytojų atsiliepimų.

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų priežastys bei pasekmės, jų prevencija ir šiuolaikiški šalinimo būdai

Per devyniolika darbo metų sukaupia profesinę patirtimi, praktinėmis žiniomis, kurios leidžia suvokti logopedo profesijos svarbą, suteikia galimybę profesionaliau ir efektyviau atlikti savo darbą, skatina tobulėti, dalijasi Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazijos logopedė metodininkė Eglė Vepštienė.

Dažniausiai kalbos sutrikimai ima trukdyti, sukelia daug sumaišties vaikams pradėjus lankyti mokyklą. Pedagogai, tėvai pastebi, kad pradinukui sunkiai sekasi mokytis skaityti, rašyti, pasakoti, įsisavinti kitus mokomuosius dalykus. Palyginę savo atžalų kalbą ir pasiekimus su kitų, kalbos sutrikimų neturinčių vaikų pažanga bei sklandžiu mokymosi procesu, smarkiai sunerimsta ir ima ieškoti mokymosi sunkumų priežasčių, galimybių tų sunkumų kuo greičiau atsikratyti.

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų priežastys ir pasekmės

Garsų tarimo sutrikimus nulemia kalbos padargų (lūpų, liežuvio, gomurio) pakitimai. Kartais būna įgimti gomurio, lūpų defektai, trumpas liežuvio pasaitėlis. Tokiais atvejais reikalingos chirurginės intervencijos, kad galima būtų pašalinti anatominius trukdžius taisyklingai artikuliacijai mokytis. Kita ankstyva netaisyklingos tarties priežastis yra silpni, pasyvūs kalbos padargų raumenys. Kūdikiai maitinami tyrėmis, košelėmis, kitu maltu maistu. Tėvai pastebėję, kad kietą maistą (mėsą, vaisius, daržoves) jų atžala ignoroja, spjauna, verkia, springsta, skuba išspręsti šią problemą maistą maldami. Nebeatlikdami kramtymo funkcijos nustoja stiprėti, taisyklingai vystytis visi burnos, žandikaulių, liežuvio, lūpų raumenys. Formuojasi netaisyklingas dantų sąkandis, tėveliai už dantų plokšteles ir kabes brangiai sumoka, o vaikai patiria naujų nepatogumų maitindamiesi ir kalbėdami. Taip pat atvirus sąkandžius (kai sukandus dantis tarp viršutinių ir apatinių dantų žiojėja tarpas) formuoja įprotis kūdikystėje ilgai čiulpti nykštį ar čiulputuką. Dėl silpno raumenų tonuso liežuvis ir lūpos taip pat lieka nejudrūs, pasyvūs. Pasekmė – netariami arba netaisyklingai tariami garsai, kuriuos artikuliuojant reikia pakelti, išgaubti, atitraukti liežuvį (garsai r, l, š, ž, č, dž, k, g).

Kadangi artikuliacinio aparato ir pirštų motorika glaudžiai susijusi, tai kartu nukenčia ir smulkioji motorika. Vaikai nenori (jiems sunku) konstruoti, dėlioti dėlionių, dirbti su plastilinu, spalvinti. Mokykloje tai pasireiškia neįskaitoma rašysena, negebėjimu tiksliai atkirpti, nubrėžti, perlenkti, nuspalvinti. Dažnam būdingas ir viso kūno raumenų, bendrosios motorikos suglebumas. Vaikai daug laiko praleidžia prie televizoriaus, kompiuterio, mobiliojo telefono susigūžę, susilenkę, susisukę. Per pamoką galima pamatyti tik vieną „nosimi“, gulinėja ant suolų. Pasakius pastabą, nustemba, tvirtina, kad taisyklingai sėdėti jiems labai nepatogu ir neįprasta. Taisyklinga laikysena ir neiškrypęs stuburas greitai gali tapti retenybe.

Kalbos, kaip sistemos, problemas dažniausiai lemia tam tikros galvos smegenų žievinės dalies pažeidimai, sukelti patologijos vaisiaus vystymosi periodu, gimdymo metu patirtos traumos, taip pat persirgtos mamos ar kūdikio paveldimos ligos, vaiko raidos sutrikimai. Vis dažniau vaikams nustatoma dizartrija, specifinė kalbos raida, kalbos neišsivystymas. Nemažai kalbos problemų turi ir tie vaikai, kurie auga skurdžioje kalbinėje aplinkoje. Sutrinka visos kalbos sistemos vystymasis: netaisyklinga tartis, netolygiai susiformavusi foneminė klausia, neišlavėję garsinės analizės ir sintezės įgūdžiai, skurdus žodynas, nesusiformavusi kalbos gramatinė sandara, nepakankamai išplėtoti rišioji kalba. Tokių mokinių kalba, bendravimas sunkiai suprantamas aplinkiniams ir kelia daugybę mokymosi sunkumų. Vaikams sunku savarankiškai plėtoti pasakojimus, atpasakoti girdėtus tekstus, užrašyti savo mintis, rašyti rašinius, atpasakojimus. Tėvai ar mokytojai neatkreipia dėmesio, kad vaikų kalba, pasakojimai neturi aiškių minties ribų, nuoseklumo, sunku nustatyti priežastis, pasekmės ryšius. Sakiniai neturi pradžios ir pabaigos, yra netaisyklingos struktūros, nepilni. Sunkiai sekasi atlikti įvairias gramatines užduotis, kaityti žodžius linksniais, derinti su kitomis kalbos dalimis, sudaryti priesaginius žodžių vedinius, vartoti tinkamus prielinksnius. Skurdus buitinis žodynas trukdo sklandžiai reikšti mintis, tiksliai įvardyti daiktus, juos apibūdinti, parinkti tinkamus veiksmažodžius, antonimus.

Rašytinės kalbos (skaitymo ir rašymo) sutrikimų priežastimi tampa silpna, netolygiai, nepakankamai išlavėjusi foneminė klausia (panašiai skambančių kalbos garsų skyrimas), nesusiformavę

žodžių garsinės analizės ir sintezės įgūdžiai. Dažnai šių problemų našta gula ir ant dvikalbėje aplinkoje augančių mokinių. Tėvai patys neroddami taisyklingo, aiškaus kalbėjimo pavyzdžio pripranta prie savo vaikų netaisyklingos, netikslios, suveltos kalbėsenos, ją supranta ir toleruoja. Vaikai dėl silpnos foneminės klausos negeba tiksliai išgirsti kalbos garsų, jų identiškai pakartoti.

Mokiniai netiksliai artikuliuoja garsus e–ė–ie („pėlė“, „menulis“, „miesa“), o ar uo („kamolys“, „uobuolys“), painioja ilguosius ir trumpuosius garsus i–y, u–ū („malunas“, „gaidis“, „kyškis“, „mūsė“). Suvienodina balsių, dvibalsių tarimą žodžiuose, juos artikuliuoja nepakankamai aiškiai, abejoja, klysta, painioja kalbėdami, rašydami, skaitydami. Neaiškiai suvokdami išgirstą žodį ir negebėdami mintyse atlikti rašomo žodžio skiemeninės, garsinės analizės, praleidžia raides, keičia kitomis, todėl iškraipo garsinę žodžio sudėtį. Pasekmė – gausios akustinio pobūdžio klaidos diktantuose, rašiniuose, skaitymo klaidos, negebėjimas suprasti perskaityto teksto. Dažniausiai akustinių sutrikimų turintys mokiniai rašymo ir skaitymo klaidų nepastebi ir negeba jų savarankiškai ištaisyti. Meškos paslaugą taisyklingai rašomajai kalbai daro socialiniai tinklalapiai, kita internetinė komunikacija: rašoma netaisyklingai, nesilaikant gramatikos taisyklių, padrikais sakiniais.

Kaip šias problemas spręsti?

Puikiai žinome, kad sveikame kūne – sveika siela, o kalba – mūsų sielos atspindys.

Pirmiausia, ką gali duoti tėvai vaikams, ateinantiems į šį pasaulį, – gera sveikata, mylinti, rūpestinga ir harmoninga vystymosi ir lavinimosi aplinka. Šeima – vaiko kalbos raidos pirmasis laiptelis. Neleiskite, kad patogus, greitas gyvenimo būdas vėliau taptų didelių problemų priežastimi.

Natūralus, įvairiomis technologijomis neapdorotas, nesusmulkintas maistas, laiku paslėptas čiulputukas, ryžtingas atpratimas nuo „žalingų įpročių“ kūdikystėje sudarys palankias ir tinkamas sąlygas formuotis taisyklingam, judriam kalbos aparatui. Taip pat naudingi įvairūs lūpų, liežuvio mankštos, pūtimo, kvėpavimo pratimai, tikslinantys kalbos padargų judesius ir ruošiantys taisyklingam kalbos garsų artikuliuvimui.

Svarbu stiprinti smulkiają (rankų pirštų) ir bendrąją (viso kūno) raumenų motoriką. Tinka įvairios pirštukų mankštelės, delnų masažas, darbas su plastilinu, dėlionės, kirpimas, spalvinimas, įvairūs kūno mankštos, pusiausvyros lavinimo pratimai.

Formuojantis vaikų kalbai svarbu, kad suaugusieji būtų taisyklingos, turtingos ir rišios kalbos pavyzdys mažiesiems. Vaikai išmoksta kalbėti pamėgdžiodami suaugusiuosius, tad reikia siekti, kad garsai, žodžiai, sakiniai, būtų aiškiai ištariami, tinkamai išgirstami ir tiksliai atkartojami. Reikia kartu su vaikais aptarinėti aplinkos reiškinius, paveikslėlius, skaityti knygas, žaisti lavinamuosius žaidimus. Apie ketvirtuosius metus pastebėjus, kad vaiko tartis

išlieka netaisyklinga, o kalbos raida nėra sklandi, būtina kreiptis pagalbos į logopedą.

Jaunesniajame mokykliniame amžiuje svarbu atkreipti dėmesį į mokinių tartį, foneminę klausą, nes tarimo ir kalbos suvokimo problemos persikels į rašytinę kalbą (skaitymą ir rašymą). Tad svarbu laiku pastebėti, ar nėra netaisyklingai tariami, keičiami kitais, painiojami panašiai artikuliuojami kalbos garsai: priebalsiai (r–l, s–š, z–ž, c–č, dz–dž, p–b, t–d, k–g, ch–h, k–t, g–d), balsiai ir dvibalsiai (e–ė–ie, o–uo), ilgieji ir trumpieji balsiai (i–y, u–ū), kietieji ir minkštieji priebalsiai. Tai pastebėjus reikia negaišti laiko tikintis, kad problema išsispres savaime, atkreipti tėvų dėmesį ir paskatinti juos kreiptis į logopedą, kuris atlikęs vaiko kalbos tyrimą nustatys sutrikimo priežastis ir sudarys tinkamą kalbos sutrikimo korekcijos planą, paskirs logopedinę pagalbą, aptars mokinuko, tėvų, mokytojų ir logopedo bendradarbiavimo gaires.

Sudėtingesniais mokymosi, elgesio, kalbos sutrikimų atvejais mokytojai ir tėvai turi kreiptis į mokyklos Vaiko gerovės komisiją, kurios švietimo pagalbos specialistai (psichologas, logopedas, specialusis pedagogas) atliks pirminį specialiųjų mokymosi poreikių vertinimą ir prireikus nukreips mokinį į psichologinę pedagoginę tarnybą, kur bus atlikti išsamūs tyrimai, nustatytas sutrikimas, pateiktos išvados ir rekomendacijos tolesniam ugdymui.

Šalindama mokinių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus į pagalbą pasitelkiant informacines kompiuterines technologijas: išmaniąją lentą, kompiuterines programas, kuriomis kuriamos mokomosios kompiuterinės priemonės kalbos sutrikimams šalinti, taip pat internetinėje erdvėje skelbiamą metodinę medžiagą.

Kompiuterinės mokymo priemonės kalbos lavinimą daro žaismingesnį, spalvingesnį, dinamiškesnį, efektyvesnį, šiuolaikišką. Rekomenduojame apsilankyti mano ir kolegės, Vilniaus darželio-mokyklos „Lokiukas“ logopedės ekspertės Galinos Danilienės sukurtoje svetainėje www.vilniauslogopedai.lt ir išbandyti joje skelbiamas mūsų kurtas mokomąsias kompiuterines mokymo priemones, skirtas kalbėjimo ir kalbos sutrikimams šalinti ikimokyklinio ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Ši svetainė padės efektyviai bendradarbiauti mokytojams, tėvams, logopedams kasdiniame vaikų kalbos lavinimo procese.

Nėra stebuklingo, greito, ekstremalaus kalbos sutrikimų šalinimo būdo. Tai ilgas, nuoseklus, kryptingas logopedo, mokinio, tėvų ir pedagogų darbas. Tad nepriekaištaukime mokiniams dėl klaidų, o pasistenkime jiems padėti, pagirkime, paskatinkime, padrąsinkime, pastebėję jų pastangas ir mažiausią pažangą, kartu su vaiku pasidžiaukime sėkme. Patirtos teigiamos emocijos didins pasitikėjimą savo jėgomis, mokymosi motyvaciją ir suteiks jėgų įveikti mokymosi sunkumus.

Apibendrinant norisi priminti Aleksejaus Tolstojaus žodžius: „Kalba – mąstymo priemonė. Kalbėti bet kaip, reiškia ir mąstyti bet kaip: netiksliai, apytikriai, nepatikimai.“

Virginija Tamošiūnaitė-Duchauskienė

Knygos terapija

Kai manęs klausia, kodėl susidomėjau biblioterapija, atsakau, kad viskas paprasta: esu literatė, pedagogė, dirbu ne tik su tekstais, bet ir su įvairaus amžiaus žmonėmis, susiduriu su jų problemomis, kurių šabloniškai neišspręsi, todėl kai kuriems esu ir bendrakeleivė sielovados temomis (krikščionių teologijos kontekste). Darbai, susitikimai, svarstymai, pokalbiai išmokė suvokti ne tik tekstus, bet ir kasdienybę, žmogų.

Kas yra biblioterapija?

Žodis *biblioterapija* sudarytas iš dviejų žodžių: lot. *biblio* („knyga“) ir gr. *therapia* („gydymas“). Jis reiškia gydymą knygomis: ieškant išėjimo iš ten, kur sunku, keblu, neaišku, – pasitelkiama knyga ir ypatinga, gydanti žodžio galia. Žodį *therapia* galime suvokti plačiau – ne tik kaip gydymą, bet ir kaip rūpestį, pagalbą, globą tam, kuriam reikia padėti susivokti.

Įprasta laikyti, kad biblioterapijos terminas atsirado JAV XX a. pradžioje, tačiau knygos skaitymo gydomasis poveikis buvo jaučiamas gerokai anksčiau. Lietuvoje terminas *biblioterapija* įsigalioja tik dabartiniais laikais.

Kas ir kaip, kada gali taikyti biblioterapiją?

Dabar apie biblioterapiją kalba ir psichologai, ir literatai, ir bibliotekininkai, ir filosofai, ir teologai. Psichologai, psichoterapeutai ėmėsi knygų, matydami, kad tinkamai parinktas tekstas tam tikru atveju daro stebuklus – joks dialogas neduoda tiek naudos, kiek laiku perskaityta reikiama knyga. Tačiau neretai psichologai ir psichiatrai pabrėžia, kad tinkamai taikyti biblioterapiją jiems kliudo literatūrinių žinių stygius, ir jie prašo literatų, bibliotekininkų pagalbos. Bibliotekininkų kompetencijos ne visada atitinka tokį kūrinių suvokimo lygį, kokį turi literatūrologas. Kitokį, unikalų, santykį su knyga demonstruoja teologai, įvesdami metafizinį, t. y. tikėjimo, dvasingumo klausimą, kuris labai yra silpniausia psichologų sritis. Tačiau ir teologams trūksta žinių apie knygas. Juos vakaritetiškame pasaulyje dažnai keičia filosofai.

Taigi iš čia trumpai paminėtų niuansų aišku, kad biblioterapijai reikėtų kelių mokslų – teologijos, filosofijos, psichologijos, literatūros – išmanymo, jų susiejimo ir integralaus taikymo. Todėl tam, kuris norėtų užsiimti biblioterapija, būtina atsakomybė, suvokimas, kuo, pavyzdžiui, teologo vedamas biblioterapijos užsiėmimas skirsis nuo bibliotekininko užsiėmimo, noras mokytis, pažinti, domėtis, bendradarbiauti, skaityti ir t. t.

Tai, kad biblioterapijos užsiėmimus gali vesti ir bibliotekininkas, ir literatūros mokytojas, ir teologas, buvo pripažinta dar 1970 m., kai Rhea Joyce Rubin išleido dvi knygeles bibliotekininkams apie biblioterapiją. Ji išskyrė du biblioterapijos tipus:

- nemedicininę biblioterapiją, kurią gali taikyti ir bibliotekininkas, ir teologas, ir literatas, patardami, kokias knygas skaityti;
- biblioterapiją kaip psichoterapijos atšaką, kai knyga pasitelkiama gydymui.

Biblioterapijos užsiėmimą galima pradėti ir nuo to, ko lietuvių kalbos ir literatūros mokytojai po vasaros atostogų klausia grįžtančių į klases mokinių: papasakoti arba parašyti apie labiausiai patikusią vasarą perskaitytą knygą. Biblioterapijos kursų dalyvių taip pat klausama: kokia knyga pastaruoju metu tau patiko taip, kad net pakeitė tavo gyvenimo tarpsnį, nuomonę, požiūrį. Svarbu pabrėžti, kad dauguma knygų išplečia mūsų akiratį, keičia nuomonę, tačiau taikant biblioterapijos metodą klausimas visada sukasi apie patį asmenį: „Kas tau labiausiai patiko?“, „Su koku veikėju tu norėtum susitikti?“ ir pan.

Biblioterapijos užsiėmimo vadovas turi atkreipti dėmesį ir į skaitymo techniką, kokybę, daugkartinį grįžimą prie teksto. Biblioterapija – lyg sielos treniruotė, kuri siekia ne gausinti skaitančiojo žinias, bet sugrąžinti žodžio vertę, kokybę. Tai pasiekama giliuoju skaitymu.

Biblioterapeutas turi mokėti labai atidžiai klausytis, išgirsti ir joki būdu nepiršti savo nuomonės. Jo tikslas – taikliais klausimais padėti pašnekovui priartėti prie atsakymų.

Kaip gali vykti biblioterapijos užsiėmimai, apibrėžiama keliais punktais:

- pirmiausia vyksta *atpažinimas*. Skaitytojas veikėju paveikluose, įvykiuose, aprašymuose atpažįsta save (kartais šis etapas gali užtrukti);
- antras etapas pavadintas *nušvitimu*, arba *katarsiu*. Skaitytojas, pasinerdamas į jam artimo veikėjo gyvenimą, jo nuotykius ar mintis turėtų *aiškiau ir giliau suvokti savo problemą, jos aplinkybes*;
- trečias etapas – *universalizacijos* stadija. Dalyvis pradeda kalbėti apie *dabartinę savo situaciją*, ją mėgina suvokti kaip bendrą visai žmonijai, suprastamas, kad ne jis vienas eina tuo keliu, kad kažkas jau yra taip jautęsis, taip galvojęs;
- ketvirtame žingsnyje asmuo *aiškinasi savo tam tikro elgesio ar jausmų priežastis, padarinius*, analizuoja (tarsi jis pats būtų knygos veikėjas), kaip reiktų elgtis vienu ar kitu atveju, ką daryti, kad problemos nesikartotų ir būtų išspręstos.

Jei užsiėmimo dalyviai nenori diskutuoti apie jiems skaudžias problemas, kurias atpažįsta kūrinyje (vadovas turi tai pastebėti), galima pasiūlyti integruotą užsiėmimą, pavyzdžiui, su daile.

Biblioterapijos šaltiniai

Ankstyviausias biblioterapijos šaltinis yra tautosaka. Ilgus šimtmečius mitai, pasakos, padavimai, legendos būdavo perduodami

iš lūpų į lūpas. Tai buvo žodinės *pamokos* (dabar pavadinume – ir *terapijos seansai*), kurių klausydavosi ir maži, ir dideli. Taip buvo gaunama žinių ne tik apie pasaulio sąrangą, žmonių santykius, buitį, gimimą ir mirtį, bet suteikiama ir psichologinė parama, patarimai. Kai kurios pasakos ir dabartiniais laikais yra viena geriausių, kokybiškiausių didaktinių ir terapinių priemonių.

Per biblioterapijos užsiėmimus dažniausiai pasitelkiama grožinė literatūra. Svarbu pabrėžti, kad tik labai maža jos dalis yra tinkama biblioterapijai. Knygų, kurios gydo, – dar mažiau. Asmeniui tuo metu reikia vienintelės knygos, o ne Nobelio literatūros premija apdovanotų autorių sąrašo... Ir tai, kas tinka vienam, visiškai netiks kitam. Todėl geriausi biblioterapijos užsiėmimai yra tie, kai net keli individualūs pokalbiai atveda prie tam asmeniui skirtos teksto (išskyrus tuos atvejus, kai vedamas grupinis užsiėmimas: tada ieškoma knygos grupei).

Tinkamų biblioterapijai knygų sąrašą gali papildyti pats biblioterapeutas, jis gali jų ieškoti internete, prašyti draugų pagalbos ir kt. Sąrašą reikia nuolat peržiūrėti.

Biblioterapija – mokykloje?

Jauni žmonės, ypač vaikai, – jautriausia, pažeidžiamausia žmonių grupė, kuriai knyga gali padėti iškilus psichologiniams sunkumams. Vakaruose ypač daug kalbama apie vaikams ir jaunimui taikomas biblioterapijos naudą. Biblioterapija atkuria ne tik geresnius santykius su savimi, aplinkiniais, bet ir atstato knygos vertę, skaitymo malonumą. Dar 1950 m. Caroline Shrodes įrodė, kad biblioterapijos, t. y. gydymo literatūra, poveikis yra neabejotinas žmogui prisitaikant ir vystantis. Šiandien biblioterapijos metodika išsiplečia tiek, kad ji gali būti ir bibliotekininko, ir literato, ir teologo (sielovadininko), ir psichologo ar net socialinio pedagogo kompetencijų lauke. Kadangi knygos turinys ir pats skaitymas turi daugybę niuansų, lygmenų, prasmų, akivaizdu, kad visų šių sričių specialistai gali pačiais subtiliausiais būdais taikyti knygos terapiją savo dėstyimo, mokymo metodikoje. Tai svarbu šiuolaikiniame fragmentuotame pasaulyje, kuriame dalykų integracija yra viena kertinių švietimo sistemos ašų, tačiau ji ne visada veikia. Pedagogas gali adaptuoti gautą informaciją, medžiagą apie biblioterapiją pagal savo galimybes. Turint laiko ir galimybių biblioterapija gali būti įdomus užsiėmimas po pamokų.

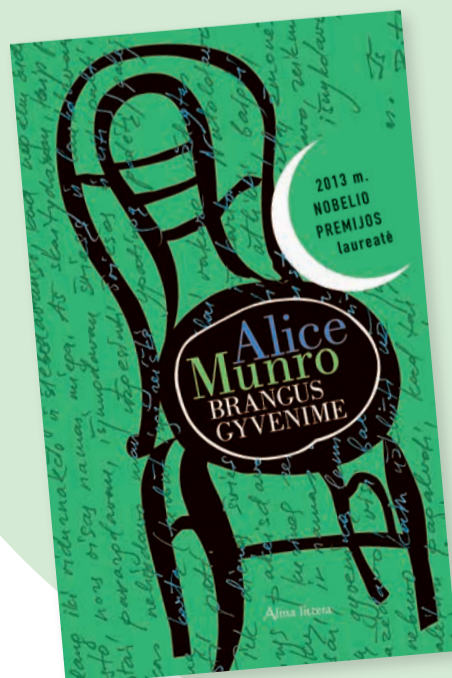
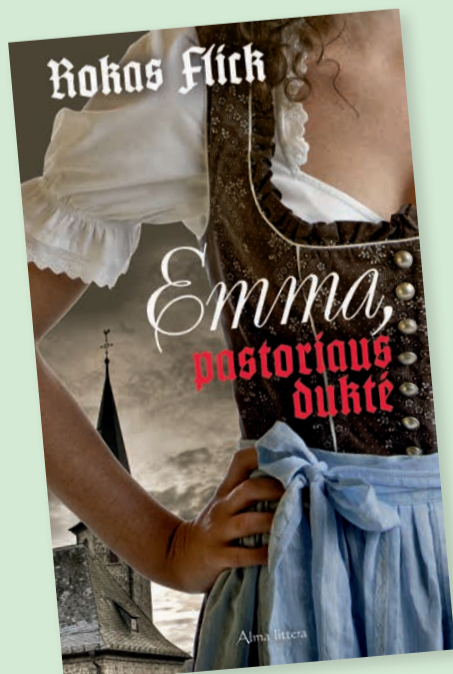
Reziumė

Biblioterapija mus grąžina į tikrąjį literatūros meno suvokimą ir interpretavimą: per knygas mes geriau pažįstame gyvenimą ir save, kitus ir aplinką. Rašytojas Romualdas Granauskas yra sakęs, kad knygų skaitymas jį, pokario vaiką, išgelbėjo nuo degradacijos. Dažnai sakoma, kad skaitydami gerą, klasikinę literatūrą, turime išskirtinę galimybę beveik tiesiogiai, per spausdintą žodį, bendrauti su pačiais didžiausiais, talentingiausiais, genialiausiais, profesionaliausiais literatūros, kūrybos žmonėmis. Joks kitas menas nesukuria tokio tiesioginio ir energetiškai atviro kanalo kaip literatūra – žodis veikia visas jusles, jutimus, vaizduotę, sąmonę...

Biblioterapijos tikslas pasiteisina tada, kai asmuo nustemba dėl to, kad pasikeitė jo vidinis negatyvus monologas į savęs supratimą, priėmimą ir dialogą su kitais. Giuseppe Colombero monografijoje „Nuo žodžių į dialogą“ teigia, kad žmogaus gyvenimo kokybę galima labai pakeisti, pakeitus jo vidinio ir išorinio dialogo (komunikacijos) kokybę. Tai padaryti padeda ir tinkamos, gerai parinktos, teisingos knygos.

P. S. Jei susidomėjote biblioterapijos kursais, kūrybinio rašymo užsiėmimais, sielovadiniais pašnekesiais, kūrybinės saviraškos užsiėmimais, kreipkitės (kkc.langas@gmail.com), pasidalyt su tuo, ką per daugelį metų esu gavusi iš mokytojų, dėstytojų, mokinių, pažįstamų, bičiulių, draugų ir, žinoma, iš knygų!

Visą straipsnį skaitykite www.sokvadoveliai.lt

Startuoja atnaujinta skaitmeninė mokymosi aplinka „e.Šviesa“

Leidykla „Šviesa“ siekdama atliepti šiandienos iššūkius, atsižvelgdama į švietimo tendencijas Europoje 2025 m. ir tam, kad mokytojams būtų lengviau, patogiau planuoti ir organizuoti ugdymo procesą, o mokiniams – aktyviai ir atsakingai mokytis, nuo rugsėjo mėnesio Lietuvos mokytojus pakvies į atnaujintą, siūlančią daugiau galimybių ir turinio skaitmeninę mokymosi aplinką „e.Šviesa“. Kaip teigia leidyklos „Šviesa“ elektroninių produktų vadovė Lina Sergejevičienė, „ši skaitmeninė aplinka suteiks galimybę mokytojams visiškai kitaip pažiūrėti į mokymosi proceso organizavimą, pasiūlys įrankių mokinio kasdieninei veiklai vertinti bei jų progresui stebėti, padės greitai įvertinti kai kuriuos mokinių atliekamus darbus, siųsti diferencijuotas užduotis mokiniams bei suteiks galimybę virtualioje aplinkoje laikyti visą kiekvienai pamokai reikalingą turinį. Galime pasidžiaugti, kad sistema išbandę pirmieji vartotojai iš skirtingų Lietuvos miestų susidomėjo ir susižavėjo naujomis galimybėmis.“

„e.Šviesa“ – tai mokytojui ir mokiniui skirta skaitmeninė mokymosi aplinka, pritaikyta kompiuteriams ir mobiliesiems įrenginiams. Ja mokytojas galės naudotis planuodamas ugdymo procesą,

vesdamas pamokas ir jų metu pateikdamas įvairaus pobūdžio veiklas mokiniams, vertindamas mokinių pasiekimus bei kaupdamas ir analizuodamas jų rezultatus.

Planuodamas ugdymo procesą mokytojas turės patogų įrankį ilgalaikiams ir pamokų planams sudaryti, taip pat galės naudotis leidyklos jau parengtais ilgalaikiais planais bei pritaikyti juos savo poreikiams: pridėti papildomų veiklų, turinio, internetinių nuorodų ir šaltinių. Paties sukurtus ar leidyklos parengtus pamokų planus mokytojas realizuos pasitelkdamas pamokos vedimo įrankį: čia jis ras viską, ko reikia pamokai, matys vestų pamokų progresą, realiu laiku pateiks mokiniams veiklas, galės pridėti papildomų veiklų, turinio ar nuorodų. Svarbu ir tai, kad vesdamas pamokas ir siūsdamas mokiniams veiklas mokytojas turės galimybę diferencijuoti pateikiamas užduotis pagal mokinių gebėjimus.

Be planavimo ir pamokų vedimo įrankių, mokytojams siūlomas dar vienas – vertinimo – įrankis. Naudojamas šį įrankį mokytojas galės fiksuoti, kaupti ir analizuoti mokinio bei klasės mokymosi rezultatus, stebėti mokinių pažangą ir pagal tai koreguoti jų mokymosi procesą. Taip mokytojas matys, kas mokiniui sekasi gerai,

o kur dar jam reikia patobulėti lavinant dalykinius ir bendruosius gebėjimus, bei galės suteikti individualų grįžtamąjį ryšį.

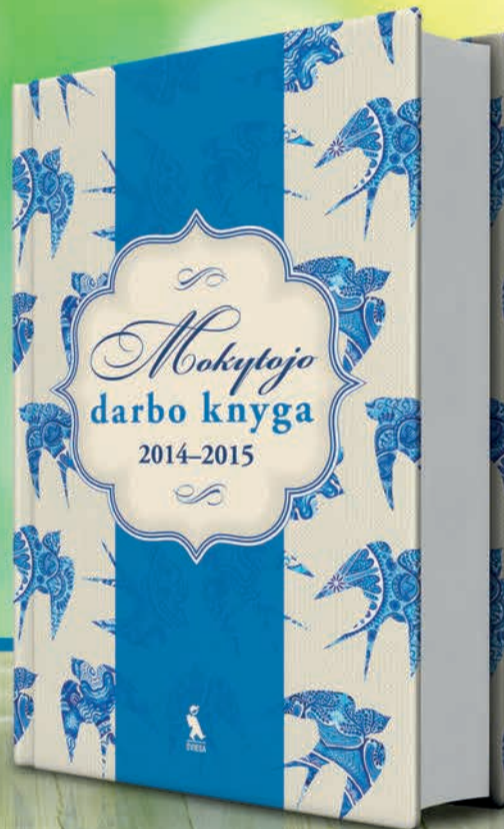
Be to, naudodamiesi skaitmenine mokymosi aplinka „e.Šviesa“ mokytojai turės galimybę bendrauti ir bendradarbiauti, kurdami ir organizuodami ugdymo(si) procesą; kurti integruotas pamokas; dalytis savo sukurtomis užduotimis ir naudoti kitų mokytojų sukurtas užduotis, esančias veiklų banke; aptarti rūpimus klausimus ir idėjas, bendrauti forume.

Silvija Žemaitienė, leidyklos „Šviesa“ elektroninių produktų vadovo asistentė

2014–2015 mokslo metų mokytojo darbo kalendorius

Jis parengtas specialiai mokytojams, atsižvelgiant į pedagoginio darbo poreikius ir pobūdį. Jame galėsite:

- pasitikslinti švenčių ir atmintinas dienas,
- susidaryti pamokų ir popamokinės veiklos tvarkaraščius,
- susisteminti informaciją apie auklėtinius,
- tvarkyti vadovėlių apskaitą,
- planuoti tėvų susirinkimus ir kt.

Leidyklos „Šviesa“ švietimo sistemos koordinatoriai pedagogams suteiks visą reikiamą informaciją apie:

- leidyklų „Šviesa“ ir „Alma littera“ leidinius ir kitas mokomąsias priemones;
- aktyviojo ugdymo sistemas (plačiau: www.aktvyklase.lt);
- mokymus ir kvalifikacijos tobulinimo seminarus Jūsų regione (plačiau: <http://mokymocentras.sviesa.lt>).

Dėmesio! Užsisakant vadovėlių visai klasei, dovanojame mokomųjų priemonių komplektą mokytojui. Daugiau teirautis leidyklos „Šviesa“ švietimo sistemos koordinatorių.

Eglė Miškinytė
el. p. e.miskinyte@alsprendimai.lt
tel. 8 687 93 943
Vilnius, Trakai, Šalčininkai

Giedrius Narbutas
el. p.: g.narbutas@alsprendimai.lt
tel. 8 620 19 630
Vilniaus r., Ukmergė, Molėtai, Širvintos, Švenčionys, Utena, Anykščiai, Kupiškis, Rokiškis, Zarasai, Ignalina, Visaginas

Agnė Krutulienė
el. p. a.krutuliene@alsprendimai.lt
tel. 8 620 52 076
Kaunas, Jonava, Kėdainiai, Raseiniai, Jurbarkas

Rūta Kučinskienė
el. p. r.kucinskiene@alsprendimai.lt
tel. 8 612 70 971
Klaipėda, Palanga, Kretinga, Skuodas, Mažeikiai, Plungė, Telšiai, Rietavas, Neringa, Šilutė, Šilalė, Tauragė, Pagėgiai

Dainius Kulbis
el. p. d.kulbis@alsprendimai.lt
tel. 8 616 25 026
Panevėžys, Pasvalys, Biržai, Pakruojis, Radviliškis, Šiauliai, Joniškis, Kelmė, Akmenė, Naujoji Akmenė

Jurgita Skominienė
el. p. j.skominiene@alsprendimai.lt
tel. 8 698 74 692
Marijampolė, Šakiai, Vilkaviškis, Kalvarija, Kazlų Rūda, Alytus, Prienai, Birštonas, Lazdijai, Druskininkai, Varėna, Kaišiadorys, Elektrėnai

„Šoktoną“ rengė:
Lina Virozerovienė, Danutė Visockienė, Audronė Puidokienė, Ilona Mugenienė, Rūta Deltuaitė, Andrius Ravka.

UAB leidykla „Šviesa“, Vytauto pr. 23, LT-44352 Kaunas
Elektroninis paštas: info@sokvadoveliai.lt
Interneto puslapiai: <http://www.sokvadoveliai.lt>, <http://www.sviesa.lt>
© Leidykla „Šviesa“

Bendraukime <https://www.facebook.com/leidyklaSviesa>

VISOS MOKYKLINĖS PREKĖS VIENOJE VIETOJE

PEGASAS
knygynas